

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Emil fortæller

Erindringer fra Haslev og omegn

Erindringsserien »Folk Fortæller« nr. 39

EMIL JENSEN

Emil fortæller

Erindringer fra Haslev og omegn

Erindringsserien »Folk Fortæller« nr. 39

Udgivet af
Foreningen Danmarks Folkeminder
1999

EMIL FORTÆLLER

© Emil Jensen

Redigeret af George Nellemann

Foreningen Danmarks Folkeminder

1. oplag, 500 eksemplarer, 1999

ISBN 87-89759-44-3

Sat med 11 punkt Garamond og trykt i

Gullanders Bogtrykkeri a-s, Skjern

Bogen er udgivet med støtte fra
Velux Fonden af 1981

Forsidebilledet:

Emil Jensen ca. 1940

Indhold

Forord	5
Barndom på landet	7
Min barndom	7
Skolegang	10
Jul i vort hjem	13
Konfirmationsforberedelse	15
Teglværket og Nordskovgården	17
Naboer til teglværket	17
Skrædderfamiliens skovtur	24
Gæster på gården	26
Ungdomsårene	28
Ud at tjene	28
Fastelavn på godt og ondt	33
På højskole	35
I København	38
Tørvemosen	40
Fra det gamle Haslev	42
En kaffetår	42
Mejerierne	43
Sygehuset	44
Erindringer fra en kold tid	45
Faldskærmsfolk	45
Modstandsmand	48
Bylederen	48
Sabotage	50
Arbejdsliv under krigen	52
Befrielsen og tiden derefter	55
Ved krigens slutning	55
Befrielsesfilmen	57
Elva	62
Mindestenen i Præstelunden	65
Arbejdsår på SEAS	68
Efteruddannelse	68
Arbejdskonflikt	70

Forord

Da vort forlag modtog Emil Jensens manuskript hed det: En gammel frihedskæmper fortæller. Den titel er for så vidt rigtig nok, men ikke dækkende, for forfatteren er født i 1914, og han fortæller også om hele tiden inden arbejdet i modstandsbevægelsen: om den tidlige barndom på Troelstrup teglværk og barndommen på Nordskovgården nord tæt nord for Haslev. Udover beskrivelsen af, hvordan naturen endnu var dengang og af folk og bebyggelse i Lysholmområdet, fortæller Emil Jensen om sit eget liv. I beretningerne om konfirmationen og opholdet på Haslev Højskole, skinner konflikter med det missionske miljø igennem, men i øvrigt har han været igennem det samme forløb, som så mange andre i hans generation: ud som tjenestedreng på forskellige gårde, arbejde i tørvemoserne og som løsarbejder på landet før han blev ansat som montør i SEAS, som han kom til at arbejde for i 40 år.

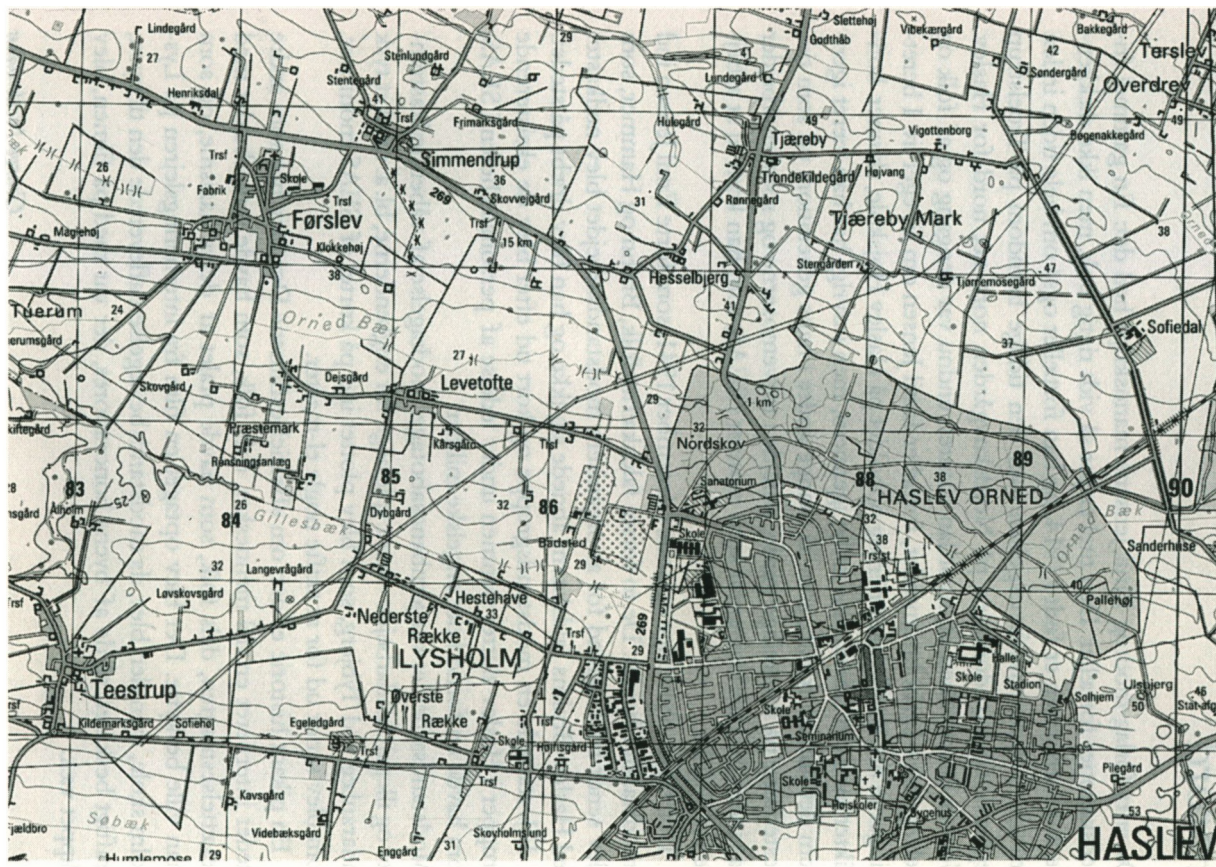
Det var en ulykkelige episode i december 1941, som førte Emil Jensen ind i modstandsarbejdet. De to første faldskærmsfolk, Bruhn og Hammer, som blev sendt fra England for at organisere modstandsarbejdet blev nedkastet ved Haslev. Bruhns faldskærm åbnede sig ikke og han blev dræbt på stedet.

E.J. startede en modstandsgruppe og kort tid efter blev de eksisterende grupper i Haslev sluttet sammen under ledelse af personalechefen i SEAS, som havde en fortid i det engelske militær.

Modstandsarbejdet var jernbanesabotage, modtagelse af våbenedkastninger og illegalt bladarbejde - samt spionage for englænderne, bl. a. mod et tysk radaranlæg ved Tybjerg, som blev plottet ind på kortet af SEAS-montører, som blev sendt ud for at skifte nogle el-master.

En pikant historie er den om »Befrielsesfilmen« Der blev her som andre steder interneret en del mennesker, dels folk, som havde samarbejdet med besættelsesmagten, dels folk, som havde pralet af deres nazisme, og som man ville beskytte. Der blev optaget en film fra interneringslejren på Lysholm skole, men den blev, da modstandsbevægelsen afleverede den til byen, kraftigt beskåret, så de af byens honoratiores, der var med på filmen, blev klippet væk.

George Nellemann

Udsnit af Geodætisk instituts 2 cm-kort. © Kort og Matrikelstyrelsen (A. 140-99).

Barndom på landet

Min barndom

Jeg blev født på Troelstrup Teglværk, som for øvrigt lå ude i Maglemosen. Når det hed sådan, var det fordi teglværkslodden oprindelig var udskilt fra Højgården og derfor matrikuleret i Troelstrup By. Det var i efteråret 1914, jeg blev født, altså ca. 3 måneder efter at 1. Verdenskrig var brudt ud. Mærkeligt nok erindrer jeg en masse fra min tidligste barndom, først og fremmest af det travle liv, der udfoldede sig på et teglværk. Travlheden begyndte så snart vinteren var forbi, så kom egnens landmænd o.a. efter drænrør og mursten fra sidste års produktion, og teglværkets egne folk havde travlt med at køre kul fra jernbanestationen til brug i teglovn. Andre gravede grønsværen væk fra det areal, hvor der skulle graves ler op den sommer. I mellemtiden var »tyskerne« kommet. Det var tyske arbejdere, der kom af sig selv, når vejret var blevet lunt. De kom fra Lippe- Detmold og rejste igen om efteråret. Men det første de foretog sig, når de ankom, var at gå op til »Højrisgården«, hvor de købte to slagtesvin, som de slagtede med det samme. Så havde de mad til hele sæsonen. De fik tildelt et stykke havejord, som blev kaldt tyskerhaven, og her dyrkede de, hvad de skulle bruge af kartofler og kål m.m. sommeren igennem.

Det meste af arbejdet på teglværket blev udført med håndkraft, men teknikken var så småt begyndt at komme frem, idet min farfader, som ejede virksomheden, havde købt en petroleumsmotor hos sin svoger, Peder Nordsten i Hillerød. Det var en glødehovedmotor, og min far der drev teglværket var den eneste, der betjente maskinen. Der var ingen af mandskabet, der turde.

Også på andre felter tog teknikken over. Det havde altid været sådan, at byens læger kørte i hestevogn, når de var på lægebesøg, så det vakte opsigt, da doktor Remvig i Haslev anskaffede sig en automobil. Alle måtte hen og se den, den var rødlakeret og åben, men kalechen kunne dog slås op, så man sad i tørvej, når vejret var slet. Selv var jeg som en lille purk meget benøvet, og da lægen en dag var på besøg måtte jeg lige hen og røre bilen.

Omgivelserne dengang var lidt anderledes, end de er nu. Maglemosen var dengang mere udtrakt, og de eneste »mosehuller« som fandtes, var faktisk lergravene, der løb fulde af vand, når de var tømt for ler. Gildesbækken havde på det tidspunkt en dybde på ca. en halv meter. Derfor var omgivelserne for en stor del enge. Fra forårets begyndelse var disse et orgie af blomster. Her var kabbeleje, engblomme, engkarse og den smukke orchidé, plettet gøgeurt, som min far havde taget i Nordskoven og plantet ud i Maglemosen. I engenes sjapvand levede frøerne i enorme mængder. Så mange, at det en sommernat var almindeligt, at vi blev vækket af frøernes kvækkekor. Det var ikke kun tæt ved Maglemosen, at de kunne høres, helt op til Nordskoven blev man vækket af dem i de lyse nætter.

Sådan et sted holdt storken naturligvis til. I den forbindelse stiftede jeg også bekendtskab med menneskenes træskhed for første gang. Min farfar fik lokket min lidt ældre broder og mig til at løbe over engene med en kop salt, fordi man, som han havde fortalt os, kunne fange storken, hvis man havde held til at drysse salt på halen af den. Hvad vi selvfølgelig ikke havde.

Om efteråret rejste storken, men så kom der store flokke af bekkasiner. Der findes her i landet tre slags bekkasiner, og alle tre slags var tilstede. Men siden hen, jeg tror i 1927, regulerede man Gildesbækken, så den fik den dybde den har nu. Og dermed forvandt storken, blomsterne, frøerne og vandfuglene. For Maglemosen var afvandet.

Jeg husker de jyske uldkræmmere, der kom forbi, det var flere forskellige. Det var om efteråret, gerne i oktober-november. Vi købte altid noget af dem, de skulle jo have noget forretning ud af det. De kom jo mest de steder, hvor de vidste, at de blev godt behandlet. Hvis de kom om eftermiddagen, når vi skulle have kaffe, så fik uldgyderne også kaffe. Eftersom de var jyder, tror jeg nok, at de satte meget pris på det. Jyderne har jo altid været meget gæstfrie selv.

I 1918-19 standsede teglværket, og mine bedsteforældre belavede sig på at flytte ind i et nyt hus, der var bygget som aftægtsbolig for dem, og vi flyttede så op på gården ved Nordskoven, og min fader overtog driften af den. Nu blev skoven vor legeplads, vi skulle bare over Ringstedvejen, så var vi der, og vi forslog mange timer der både store og små. Men vi havde alle fået strengt påbud om at holde os fra tuberkulosesanatoriet og patienterne dér. Det havde nu ikke været nødvendigt med et påbud, for både vi og naboens

Troelstrup teglværk ved Haslev, hvor jeg blev født 1914.

børn havde tit nok hørt, hvordan patienterne, der alle var kvinder, lå og hostede døgnet rundt for åbne vinduer. Ja, somme tider skreg de hjerteskræende, når de hostede lungerne op i små stykker. Vi gruede, når vi hørte det. Lægerne vidste ikke så meget om den frygtede sygdom, men man gjorde, hvad man formåede, og det var alt for lidt, for ligvognen kom ofte og hentede en, der var bukket under. Der gik en del år, før man fandt kilden til tuberkulosen, det var mælk fra tuberkuløse malkekøer. Så kom der et påbud fra staten om, at ingen mælk måtte forhandles ubehandlet, og alle køer skulle regelmæssigt kontrolleres af en dyrlæge, og hvis der var syge dyr, så skulle de straks slæes ned, og staten ville betale omkostningerne. På den måde fik man sygdommen under kontrol.

Skolegang

Et par år efter at vi var flyttet op til Nordskovgård, skulle jeg begynde i skole. Det var i kommuneskolen på Bregentvedvej, den der nu hedder Grøndalsskolen. Der var 3½ km dertil, og det kunne endda gå an om sommeren, men det var slemt om vinteren i sjap, sne og buldrende mørke, for der fandtes ingen gadelygter i den ende af byen, – den første var helt inde ved Nordborgvej. Vi var altid nogle stykker der fulgtes ad, og vi skulle møde klokken 8, så vi gik altså hjemmefra lidt i syv. På vor vej ind til byen var der meget spændende at se på for sådan nogle størrelser som os. På vej til skole kom vi forbi en række arbejderhuse, og i et af dem boede der en mand, som jeg kan huske hed Julius, og hans kone hed Karen, hvilket efter egnens skik blev til Karen Julius'. Hende mødte vi ofte, for hun kom både morgen og aften, da hun var malkekone på nabogården. Hun var stor og bred og gik med hovedtørklæde, strikket vest og et gråt vadmelskort, der var så langt, at det næsten dækkede hendes store flamske træsko.

Hun var vel en brav og ærlig kone, der passede sit arbejde og ikke gjorde nogen fortræd. Men når vi mødte hende gik vi altid over i den anden vejside. Vi var bange for hende. Vi havde nemlig fået at vide af de voksne, at hun spiste pindsvin. Når hun havde fanget et pindsvin, slog hun det ihjel. Så fik hun en staldmedhjælper på gården, hvor hun arbejdede, til at flå dyret, og så kogte hun suppe på det. Derfor gik vi udenom hende, for alene tanken om at spise pindsvin fik os til at gyse. Næsten en menneskealder senere kom jeg til at arbejde sammen med den mand, som slagtede hendes pindsvin, og han bekræftede, hvad der her står skrevet.

I skolens første klasse slap vi fri et kvarter før 11. Når vi så skyndte os, kunne vi nå ned til jernbaneoverskæringen og se Berlinerekspresen. Den holdt ikke i Haslev, men buldrede lige igennem. Portøren der boede i ledvogterhuset, havde i god tid sænket bommene. Så stod han med en arm strakt ud, så lokomotivføreren dermed vidste, at bommene var nede, og han trygt kunne køre igennem. Dette skete i en sådan fart så løv, papir og hestemøg hvirvlede op i luften, og det syn nød vi med ærefrygt hver gang.

Vi følte os også stærkt tiltrukne af Trifolium, dette kæmpestore mejeri, hvor der holdt en række mælkevogne ude fra herregårdene, og hvor det altid

larmede og skoldhed damp hvæste ud fra jernrør i muren. Det fascinerede os vældigt. Og når vi gik op ad rampen ud mod gaden, kunne vi gå indenfor hos ostemejerist Nielsen. Han forestod fremstillingen af myseost. Myse-Nielsen hed han til daglig, og ham holdt vi meget af, for han gav os altid en nævefuld myseost, som vi spiste på vej op til skolen. Det var en oplevelse at besøge Myse-Nielsen, men faktisk synes jeg, at myseost havde en underlig smag.

I Jernbanegade var der mange spændende ting at se. Kom man nedefra og gik op ad gaden, lå der før man kom til Andelsmejeriet et lille hus, hvor rebslager Børresen boede, og mellem dette og mejeriet var reberbanen. Her gik Børresen og lavede reb, og det havde vi megen fornøjelse af at se på. I den modsatte ende af banen var en maskine, som snurrede rebet rundt og rebslageren gik med en favnfuld hamp, som han tilførte snoren, der drejede rundt, og så blev det til reb. Sådan opfattede jeg det i hvert fald.

Nu havde rebslageren et anseeligt fuldskæg, og når han gik med et bundt hamp om halsen og gjorde reb, gruede jeg for, hvad der ville ske, hvis skægget blev snoet med ind i rebet. Han havde ganske vist en stor kniv i et bælte om livet, men om han ville bruge den til i påkommende tilfælde at skære det spundne reb over med, eller om han ville ofre skægget, fandt jeg aldrig ud af. Imidlertid forsvandt rebslageriet fra bybilledet, og jeg hørte ikke Børresens navn nævnt før vinteren 1929, da jeg gik til konfirmationsforberedelse.

Da jeg nærmede mig den skolepligtige alder, troede jeg, at jeg også skulle begynde i skolen, og det glædede jeg mig til, for jeg var allerede ret god til at læse, da jeg var 6 år. Men jeg var født i november, og skoleåret begyndte i april, så jeg måtte vente til året efter og blev altså 7½ år, før jeg begyndte i første klasse. Det var jeg lidt ked af, for mine ældre brødre havde fortalt mig så mange sjove ting fra deres skolegang, og det ville jeg også gerne opleve.

F.eks. havde de fortalt mig om en dreng, der boede ude i Haslev Orned i et skovløberhus, og han kom for sent en morgen og blev sat i rette af læreren herfor. Men han kunne undskylde sig med, at han havde været nødt til at gå en omvej, fordi stormen havde været stærk om natten, så der var »fuldet« nogle træer, og vejen var spærret. Læreren gjorde ham straks opmærksom på, at det hed faldet og ikke fuldet. Men det nægtede drengen at tro på, for han havde aldrig hørt andet, end når noget var gået omkuld, så var det fuldet, og det veg han ikke fra. Så opgav læreren og bøjede sig for egnens dialekt.

Sådanne muntre oplevelser var der nu ikke så mange af. Når vi mødte om morgenen blev samtlige elever stillet op på række og i geled, og på kommando marcherede vi så forbi læreren eller lærerinden, og drengene bukede i forbifarten, og pigerne nejede. Vi gik ind i klassen, hvor dagen begyndte med en salme, og så gik vi i gang med undervisningen. Alle eleverne mødte med en skifertavle og en griffel, og med disse ting skulle vi så lære at skrive. Det gik såmænd meget godt for de fleste. Undtagen for en lille mørkhåret pige, der sad på den allersidste bæk helt alene. Hun havde åbenbart svært ved at høre, hvad der blev sagt, og når hun gjorde noget forkert, fik hun hver gang nogle slemme nakkedrag af læreren. Jeg så aldrig den lille pige græde, når hun havde lidt overlast. Men hendes brune øjne blev så sørgmodige.

På et tidligt tidspunkt bestemte vor dansklærer, at vi nu skulle til at skrive med pen og blæk. Det gik nogenlunde med griflen, men pennen var svær at håndtere, og da læreren stillede sig op bag ved mig, blev jeg nervøs, og pennen spruttede en masse små klatter ud over papiret. Derfor fik jeg et mægtigt klask i nakken af lærerens flade hånd. Det blev det bare værre af, og så fik jeg endnu et nakkedrag. Jeg blev meget forundret, for i mit hjem slog far og mor os aldrig, vi blev bare vist til rette, når det var nødvendigt. Men her fik vi altså klø, og det måtte vi bide i os.

Værst gik det dog ud over den lille mørkhårede pige på den bageste bæk. Hun fik mange klø, og hun fik endnu flere, da vi skulle gøre gymnastik. Det bestod mest i, at vi marcherede salen rundt i to geledder og i takt. Derefter gik vi over til at løbe salen rundt, men den lille pige med de korte ben kunne formentlig ikke holde takten, og så løb læreren lige bagved hende og klaskede hende ustandseligt i nakken hele vejen rundt.

Jeg fandt aldrig ud af, hvad dette lille forskræmte væsen kunne have bedrevet, som gjorde hende fortjent til så hårdhændet en behandling. Hendes forældre var af polsk afstamning, og det var, når alt kommer til alt, måske hendes eneste forseelse.

De sidste par år af min skoletid gik jeg på Lysholm skole. Jeg husker at pastor Bang kom til skolevisitsats. Som sognepræst var han selvskræven formand for skolekommissionen. Vi skulle skrive en genfortælling, som foregik på en gård. Ude midt på gårdspladsen stod et kirsebærtræ, og der kom jo alverdens støre og fugle og åd af bærrerne. Det hed sig videre at bonden gik

ind og hentede sit gevær og »skod« det af med sådan et rabalder, at fuglene fløj alle sammen. Præsten var ved at dø af grin og sagde til skolelæreren: »Jamen, er 'skod' ikke københavnerjargon?« »Nej,« sagde læreren. »Det er ægte sjællandsk.« Det måtte præsten bøje sig for.

Jul i vort hjem

Når julen nærmer sig bliver der, også i vore dage, travlhed overalt i hjemmene. Men det er dog alligevel intet at regne mod travlheden ude på landet, sådan som jeg husker den fra min barndom. Juletravlheden indledes som regel med, at grisen skulle slagtes, og når det var sket, skulle der laves blodpølse, gråfinker og meget andet. Desuden skulle flæsket gøres klar til salting og røgning, og det var ikke småportioner, det drejede sig om.

Når flæsket så var rede dertil, skulle det røges, men det kom ikke til et af røgerierne, men derimod til en skovarbejder, som boede lige ved siden af os, og han brugte ikke andet brændsel end rent bøgetræ, og det var fint til røgning. Det foregik forresten på den måde, at naboen, som hed Julius, lagde en planke på tværs af sin skorsten, og så sænkede han flæsket ned i skorstenen, og snoren flæsket skulle hænge i blev bundet til stolpen, og når det havde hængt længe nok, kom Julius og meldte, at nu var flæsket færdigrøget, og så blev det taget hjem og hængt op på skorstenen oppe på loftet.

Men forud for dette var der gået mange forberedelser. Når selve slagtingen fandt sted skulle grisens blod opsamles, for senere anvendelse til blodpølsen. Blodet skulle opsamles i en spand, og det var en opgave, der, som regel, kun blev betroet madmor selv. Det foregik på den måde, at hun havde spanden til blodet foran sig, og med højre hånd rørte hun ustandselig i blodet, for det var vigtigt, at det afkøledes langsomt for ikke at størkne og klumpe. Ved sin venstre side havde hun en spand med koldt vand og en kop eller krus, og når hun fandt det passende, hældte hun lidt vand i blodet for at afhjælpe afkølingen.

Denne proces kunne man ikke læse sig til, det var noget man skulle have på fornemmelsen. Når grisen var død, tog hun spanden og gik ind i bryggerset med blodet, som hun rørte i, mens hun gik. Når det så var tilstrækkeligt nedkølet, blev der tilsat kogte risgryn, rosiner, krydderier og fremfor alt

spæk skåret i tern. Det var en uskreven lov, og her på egnen hed det i et mundheld, at »rosiner og fiedt for hver et snit, ellers er pølsen skidt«. Tarmene skulle renses og saltes, og næste dag kogte man blodpølsen, og så holdt man pølsegilde.

Forinden dette havde man af lever, hjerte, nyrer og lidt flæsk, som blev kogt, lavet gråfinker. Ingredienserne blev hakket og hældt på krukker med et lag smeltet fedt ovenpå, så kunne finkerne holde sig til julen. Desuden havde man af grisehovedet lavet sylte, og fedtet var kogt af med løg eller æbler og hældt på krukker og anbragt i kælderens. Så havde man forråd til et stykke tid, men der gik også meget til i juleugen.

Det næste der skete, var at gæssene blev anbragt i fedesti, det vil sige, at de blev lukket inde i et lille staldrum, så de ikke kunne komme ud og løbe fedtet af sig. Til gengæld manglede der aldrig korn og vand til dem. De skulle jo fedes op. Min far har fortalt mig, hvordan det gik til i hans fars tid. Da anbragte man en planke på gulvet i loen, og på planken satte man gæssene og slog søm igennem deres svømmefødder. Så stod de der og kunne ingen steder gå, og når de blev fodret, foregik det på den måde, at kornet, som de skulle have i store mængder, blev hældt ned i deres gab, og hvis det ikke blev sunket hurtigt nok, stoppede man det simpelthen ned i kroen på dem med en pind. Den slags er aldrig forekommet i min levetid. Formentlig er der kommet en dyreværnslov, som forbød den slags. Men jeg ved også, at det aldrig ville falde min far ind at anvende så barbariske metoder.

Når gæssene var fedet op, og der ca. var en uge til jul, så blev de slagtet, plukket og hængt op på en nordvæg til nogle dage før jul. Så blev de taget ind og gjort stegeklare.

Det næste der nu forestod var klipning af juletræspynt, som vi altid selv lavede. Jeg ved ikke, om man kunne købe det færdigt dengang, men hjemme hos os købte vi altid glanspapir og silkepapir, og af det lavede vi kræmmerhuse, hjerter og meget andet. Det foregik om aftenen, når vi alle var samlet ved bordet og petroleumslampen var tændt. Når tingene var klippet ud, skulle der klistres, for at det ville hænge sammen, og der skulle også hanke på. Vi havde ikke lim, men klistrede tingene på med melklister. Det var simpelthen mel, som var rørt ud i vand, og når det tørrede, sad hanke o.a. fast. Så blev al den færdige pynt lagt i en papæske og stillet på loftet indtil det skulle hænges på træet.

Men oppe på loftet lå korn i store dynger, og når der er korn, så er der også mus. Men selvom musene havde føde nok, så forgreb de sig altid på juletræspynten. De gnavede nemlig melklistret af i samlingerne, og så skulle vi til at reparere pynten, inden den kunne bruges.

Derefter drejede det sig om at få et grantræ. Det var dog ikke noget problem, skoven var lige på den anden side af vejen, og Julius var vores nabo. Han skaffede hurtigt et træ, som han kom og afleverede om søndagen før jul, lige til frokost, og så blev han inviteret med ind at spise, og det var altid hyggeligt.

Juleaftensdag blev træet sat på fod og stillet op i stadsstuen. Der gik mor og pigen i huset så i gang med at pynte juletræet. Men vi fik ikke lov til at overvære det, for døren var låst, det gik hemmeligt til. Træet måtte først vises, når vi havde spist julemiddagen, som var den samme hvert år, nemlig risengrød med en mandel i og bagefter gåsesteg. Så fik vi først lov til at se træet. Vi var en stor familie, så vi havde intet besvær med at nå rundt om træet. Og lysene var så kønne, for der var både røde, hvide, gule, grønne og blå. Når vi var færdige med at danse om træet, blev det ikke plyndret, men vi fik vore gaver, der lå under træet. Der var altid dukker til pigerne, og til drengene var der trommer og trompeter, samt tinsoldater. Derudover var der som regel legetøj af blik, det man kaldte »Nürnbergerkram«. Det var som regel gået i stykker inden vi gik i seng. Det bedste for mig var en lommekniv. En »Svanekniv« til 45 øre. Men det er en helt anden historie.

Konfirmationsforberedelse

Vi startede i efteråret 1928 med at »gå til præst«, som det hed. Det var hos pastor Bang, som boede i den gamle præstegård, og alting gik helt normalt i den første tid. Så skete der noget forfærdeligt. Nu var det sådan, at konfirmandstuen var indrettet i en af de gamle udlænger. Rummet opvarmedes med en kakkelovn. En stor rund tingest med et par låger ovenover fyrdøren. Bag de to øverste låger var et rum, hvor man kunne koge vand eller mad osv., men lågerne stod af en eller anden grund altid åbne, og en dag da vi var gået i gang med dagens tekst, bredte der sig pludselig en umiskendelig stank af brændt gummi. Det viste sig, at der lå en gummiring, en elastik, og brænd-

te inde på ringene. Pastor Bang for i harnisk med det samme. Han ville på stående fod have at vide, hvem der havde anbragt genstanden der. Det var der ingen, der ville eller turde sige! Og så stillede præsten det ultimatum, at den skyldige skulle melde sig næste gang. Men det var der ingen som gjorde, og så blev præsten aldeles rasende.

»I kan stole på, at I skal komme til at sidde som soldater,« råbte han, og så hamrede han næven i katederet, så blækhuset dansede. Så vovede Knud Røber at sige: »Jamen, pastor Bang, det er jo slet ikke sikkert, at der er nogen, der ved det.« »Hold kæft,« skreg præsten, »du kan godt blive fri for at blive konfirmeret.« Men faktisk kunne elastikken jo godt have ligget inde på ringene, da præsten tændte op i kakkelovnen den morgen. Sådan gik det meste af vinteren, præsten sagde det han skulle, men talte ikke med os. Det var forfærdeligt.

En dag da præsten forelæste, spurte han pludselig: »Er der nogen, der har kendt den gamle Børresen?« »Ja,« sagde dyrlægens Carl Christian. »Det var rebslageren hernede i Jernbanegade.« »Hold kæft,« tordnede præsten, »du kan godt blive fri for at blive konfirmeret.« Den arme dreng var lammet. Han forstod intet. Men så kom det frem, at den Børresen, som præsten tænkte på, var en gammel rejsemissionær. Ham kendte Carl Christian jo ikke. Endelig kom foråret og konfirmationen som en befrielse. Den vinter havde været et mareridt.

Arbejderne på teglværket. Fra venstre: Carl Jensen, ukendt dreng, Peter Rasmussen, Hans Larsen, ukendt, Hans Andersen, Chr. Johansen og Peter Nielsen.

Teglværket og Nordskovgården

Naboer til teglværket

Gik man fra Teglværket ad vejen mod Lysholm, kom man først til gården med det mærkelige navn Skåle eller Skaale. Dengang boede Ole Jørgensen og hans kone Karen der, med deres børn. Jeg tror, at de havde fire. Af disse børn husker jeg bedst den yngste, en dreng der hed Jørgen, og som var min jævnaldrende legekammerat. »Skaale« ligger på den nordlige side af vejen, og jordtilliggendet var oprindeligt en udlod til Højrisgården i Troelstrup.

På den modsatte side af vejen, lige overfor, lå jorden, der hørte til en mindre landejendom, beliggende netop der, hvor Teglværksvejen løb ud i Lys-holm Skolevej. Gården, der ligger der endnu, ejedes dengang af Hans Christensen. Han var en slider, og da ejendommen var for lille til at familien kunne leve af den, måtte han tage forefaldende arbejde for at supplere indtægterne. F.eks. arbejdede han ofte i tørvemosen om sommeren. Dengang var det almindeligt at man, foruden maden, medbragte en bimpel øl og en flaske brændevin, når man gik på arbejde, og det gjorde Hans Christensen også.

Det fortælles, at han engang fangede en stor hugorm ude på mosen, og dette kræ ville han gerne have med hjem. Så han puttede den i sin brændvinsflaske, hvor der stadig var lidt tilbage af indholdet. Men arbejdet var hårdt, og vejret var varmt, så sidst på dagen følte han trang til en dram. Han tog da flasken med resten af brændevinen og hugormen i og kiggede lidt på den. Så sagde han: »Der er radhagemig for meget til dig, din krabat,« og så tog han sig en ordentlig slurk af brændevinen, og der blev endda lidt tilbage til hugormen. Det var hårde tider dengang, og de barske vilkår havde jo nok også gjort Hans Christensen lidt barsk.

Det er i hvert fald sikkert, at der opstod et inderligt fjendskab mellem ham og manden på »Skaale«. Anledningen var vist nok, at Hans Christensen gjorde krav på retten til at benytte vejen fra Teglværket og til Skolevejen, hvilket Ole Jørgensen bestred. F.eks. lod Hans sin kone drive gæssene ud på marken, og det foregik ad Teglværksvejen. Så stod Ole Jørgensen ofte udenfor og hilste hende med et: »Nå, der kommer hun med sine lappedykkere.« Det blev det ikke bedre af. Det ligger i sagens natur, at alle disse småtrakasserier måtte føre til et udbrud engang. Og det gjorde det, da Hans en nat kom hjem efter et gemytligt selskab. Han tog en dunk petroleum og gik over til »Skaale«. Ole Jørgensen havde nemlig en tjørnebusk ved den vestlige ende af sin have ud mod vejen. Han havde klippet den kuppelformet, og han hægede meget om den. Den var hans stolthed. Nu overhældte Hans Christensen den med petroleum og satte ild til den. Da den stod i flammer gik han hen til huset og vækkede Ole Jørgensen ved at banke på ruden til soveværelset og råbe: »Kom så Moses, kom og se tjørnebusken brænder!«

Prydbusken brændte helt ned, og den illustrerede vel samtidig, hvordan banale drillerier kan føre til det bitreste fjendskab mellem to ellers brave mænd. Nogle år senere solgte Ole Jørgensen gården »Skaale« og forlod egnen.

I vejkrødset Teglværksvej, Skolevej, Hestehavevej og Lysholm nederste Række, som vejen hed dengang, lå der et lille rødt hus. Det er dog i mellem-tiden bygget større, men det var oprindeligt meget beskedent. Her boede murer Hans Peter Olsen, i daglig tale kaldet murer-Hans Peter. Han var farbror til min mor, og jeg kom en del hos ham og Kristine, da jeg var barn. Det jeg husker bedst, var den hygge og varme der, trods små kår, fandtes i dette hjem. Hans Peter var som nævnt murer, men jeg mindes ikke at have set ham udføre den håndtering, derimod levede han faktisk af at lave mindre tømmerarbejder som reparation af indbo og isætning af ruder o.lign. Det interesserede ham at arbejde i træ, og da han var glad for at spille violin, men ikke havde penge til at købe en for, så byggede han den selv. Den kom senere i min besiddelse, og da jeg i vinteren 1932-33 var på højskole i Haslev, havde jeg mulighed for at deltage i musikundervisning med dette instrument. Men da det jo ikke ligefrem var nogen Stradivarius, og jeg ikke er nogen musisk begavelse, så blev musiklæreren og jeg enige om, at jeg skulle holde op, mens vi stadig kunne skilles som gode venner. Haslev Museum har senere fået overdraget violinen.

Murer Hans Peter var en hyggelig mand, og så havde han lune. Han var ivrig jæger, og i lergravene ved teglværket var der altid masser af vildænder, og på grund af familieskabet fik han af min far lov til at gå ned og skyde sig en and engang imellem. En sådan dag traf han på hjemvejen en nabo, der bemærkede, at han nok havde skudt sig en and. »Jo,« sagde Hans Peter. »Der var én her, den kom dog noget så rædsomt tosset af sted. Jo, for den lettede altfor sent!«

Han ville nu også gerne have andet på bordet end vildænder, og det hændte vist også, at han tog på jagt andre steder, vistnok på revirer, hvor han ikke havde tilladelse til at drive jagt, f.eks. i Nordskoven. Det er i hvert fald blevet mig fortalt, at han engang kom hjem uden sine træsko, for dem havde han måttet smide, så han kunne løbe fra skytten.

Lidt længere sydpå ad skolevejen lå på venstre side et lille hus, og her boede en mand, som hed Christen Christensen. Han var landarbejder og havde ikke noget fast arbejde, men han gik som daglejer, hvor der var arbejde at få. Desværre for ham og hans familie var hans helbred meget dårligt, og han døde også i en ung alder. Hans kone Oline sad nu tilbage med en stor børneflokk, og selvom hun i mange år havde rengøringsarbejdet på Lysholm sko-

le, er der ingen tvivl om, at der herskede smalhals i det lille hjem. Til gengæld var der et stærkt familiesammenhold, og man holdt af at være sammen, så atmosfæren var hjertelig og god, og sådan vedblev det selv efter at børnene var blevet voksne og flyttet hjemmefra. Flere af sønnerne var musikalske, og når de samledes med venner og veninder kunne de hurtigt få arrangeret en balafte. I løbet af ingen tid var møblerne sat tilside og dansen i gang, og den varede ud på de små timer. Men altid uden spiritus.

Da en af sønnerne, Aksel, i begyndelsen af 1950'erne havde rund fødselsdag, blev der holdt et mægtigt kaffegilde. Han tog ind til en af Haslevs bagere, lagde en 50-kroneseddel på disken og sagde med sin særprægede egnsdialekt: »Værsgo, kan jeg få basser for den. Jeg skal aldrig have en øre tilbage, jeg skal have basser for det hele.« Og man kunne få mange basser for en 50'er dengang!

Aksel, som vi taler om her, var så heldig ikke at have arvet familiens sygdom, astma, så han nåede en rimelig høj alder i modsætning til flere af brødrene, som tidligt bukkede under for den slemme lidelse.

Syd for Olines lille hus på samme side af vejen ligger et husmandssted, oprindelig med et jordtilliggende på vistnok 6 tdr. land. Her boede indtil 1920 en mand ved navn Hans Andersen, som var landarbejder om vinteren, mens han arbejdede på teglværket om sommeren. Det er ikke meget, jeg kender til ham, skønt han og hans kone dog ellers kom i vores hjem. Han solgte ejendommen til Emanuel Andersen, som havde fem børn, 2 drenge og 3 piger, der var de yngste. Begge drenge blev uddannet som tømrere, og begge blev tømrermestre i Haslev. Nu er de døde, den ældste, Poul Andersen, levede længst. Jeg besøgte ham i efteråret 1991, hvor vi talte om tiden på Lysholm, men han huskede ikke så godt mere og ville gerne have en uge til at tænke i, så vi aftalte en dato for vort næste møde. Ulykkeligvis afgik han ved døden dagen før mødet.

I et lille hus på den modsatte side af skolevejen, skråt overfor Emanuel Andersen, boede en landarbejder ved navn Carl Albrechtsen med familie. Det var flittige og beskedne mennesker, som ikke gjorde sig bemærket. Før Carl Albrechtsen boede der en familie Povlsen. Jeg husker ikke mere, hvad mandens fornavn var, men jeg mener, at han hed Hans. Han var en mand af få ord, og han arbejdede en årrække på teglværket, og han var kendt for sine mange kræfter, lille men tæt af bygning som han var. Til hans hus hørte der

naturligvis et lille udhus, og her var indrettet et beskedent aflukke til husholdningsgrisen. Det havde alle landbofamilier dengang, thi foruden at give kød på bordet gav den også fedt at smøre på brødet. Derfor var det vigtigt at få den så stor og fed som muligt, for smør var dyrt, og den tids margarine var ikke populær og smagte heller ikke særlig godt. Alle satte en ære i at få julegrisen så stor som muligt, helst skulle den veje op mod 400 pund, når den blev slagtet.

Nu var det jo ikke ret mange, der havde en vægt, som kunne veje et dyr i den størrelse, men man havde en tommelfingerregel, der sagde, at ligeså mange pund fedtflomme, der var i grisen, ligeså mange lispund flæsk var der. Og et lispund var 16 pund, så det var altså bare at gange flommens vægt med 16, så havde man grisens vægt slagtet.

Hans Povlsens gris gik i sit lille aflukke, og lemmen hertil var sømmet fast og skulle altså brækkes op, når grisen skulle ud til slagting. Min far har fortalt mig, at engang da alt var klart til den blodige begivenhed, og slagteren og mandskabet ventede, gik Hans Povlsen ind for at genne grisen ud af stien. Men i stedet for at åbne lemmen, skrævede han over skillerummet, tog grisen i sin favn og gik ud med den. »Her har vi fyren,« sagde han, da han kom og afleverede den på slagtekarret. Stærk må han altså have været. Om historien ellers er sand!

På Lysholm Skolevej ligger en ejendom, som i dag har nummer 4. Her boede gennem min barndom og ungdom søskendeparret Kristian og Sofie Petersen. De var børn af Niels Petersen, som havde ejendommen før dem, og han havde igen overtaget den efter sin fader, Peter Jensen, som købte den, da greve Danneskjold-Samsø af Gisselfeld i 1798 udstykkede overdrevet Lysholm til 23 arvefæstere som fri ejendom og uden hoveripltig.

Ejendommen fik ved udstykningen matr. nr. 12, hvorpå lå det oprindelige »Hollænderi«, det vil sige et primitivt mejeri, hvor man gav den nymalkede mælk den første behandling, før den blev kørt til Gisselfeld. Jordtilliggendet var nogle få tdr. land, som jeg ikke har megen erindring om, men det har jeg derimod om den enestående have, der var tilplantet med en masse frugtræer, hvis afkast rundhåndet blev delt ud, ikke mindst til børnene, når de var på vej til og fra skole. Der var masser af frugt i eftersommeren, og Kristian Petersen, eller murer-Kristian, eller som han kaldtes i daglig tale på egnens sprog, Nis Pæes Kristian, havde store lommer i trøjen, så han kunne have en god portion æbler at dele ud af.

Hverken Kristian eller hans søster blev nogensinde gift, men de holdt begge meget af børn, hvilket vi fik bevis for, når de besøgte os på teglværket. For Kristian kom tit, da han og min far var lige ivrige jægere og drev jagt sammen, og de var velkomne på mange gårde, hvor man ikke selv udnyttede jagten, og det var der kun få, der gjorde dengang. Men alle ville de gerne have nogle stykker vildt at komme i gryden, og de to jægere gjorde dem med fornøjelse denne tjeneste. De kom for øvrigt gennem mange år på Assendrup og Henriettelund som skytter. Min far havde anskaffet sig et gevær til røgsvagt krudt, vistnok det første af sin art, som kom til Haslev-egnen, men Kristians gevær var meget gammelt og slidt, så proprietær Hansen på Henriettelund hjemkøbte via noget familie i Belgien et meget moderne gevær, uden haner, og det overlod han Kristian Petersen på den betingelse, at når han, K.P. døde skulle geværet afleveres til Henriettelund.

Kristians store glæde ved og interesse for jagt var nedarvet fra hans far, Niels Petersen. (Han kom til at hedde Petersen til efternavn, fordi hans far hed Peter til fornavn, hvilket var skik dengang). Da Lysholm blev udstykket i 1798, skete der det usædvanlige, at de 23 lodsejere også blev tilskødet jagtretten. Det kan skyldes en fejl fra Gisselfelds side, for godserne havde ikke for vane at give jagtretten fra sig. Der gik heller ikke ret lang tid efter udstykningen, før Gisselfeld lejede jagtretten på Lysholm, mod at Lysholmerne fik brænde fra Gisselfelds skove som betaling herfor. Sådan gik det i nogle år, så var Lysholmerne kede af denne ordning, idet de hævdede, at Gisselfeld Kloster anviste dem brændet i de fjernest liggende skove, hvilket gjorde det besværligt at få brændet hjem. På Lysholm blev man da enige om at opsigte aftalen med Klosteret for selv at udnytte jagtretten. Man vedtog også at sende en mand for at meddele greven om denne beslutning.

Kristian Petersen har fortalt mig, at det var hans far Niels Petersen, som blev valgt til dette hverv. Han drog til Gisselfeld, fik foretræde for greven og fremførte sit ærinde. Det huede nok ikke greven, i hvert fald sad han et stykke tid uden at sige noget. Så spurgte han: »Kan han skyde?« »Nej, Deres excellence, men det kan jeg lære,« svarede Niels Petersen. Så gik der igen nogen tid i tavshed, så spurte greven: »Har han noget at skyde med?« »Nej, Deres excellence, men det kan jeg købe,« svarede Niels. Så var audiensen forbi, men jagtretten var tilbage til Lysholmerne, og det var først og fremmest Niels Petersen, der benyttede sig af det, og han lærte virkelig at skyde.

I Lysholmbogen findes et afsnit, som vistnok er skrevet af Chr. Larsen, Højrisgården, og afsnittet omhandler en jagt, som Gisselfeld afholdt i Mølleskoven ved Bråby. Ude på engene op til skoven gik Niels Petersen, han var også på jagt, da der i det samme kom to rådyr ud fra skoven. Niels Petersen skød dem begge. En af jagtherrerne inde fra skoven kom frem til hegnet og råbte: »Det var sandelig godt skudt, min gode mand.« »Ja,« lød det fra en af klapperne, »men det var også Pe Jæens Niels, der skød.« Han havde altså lært det, og efter hvad hans søn Kristian Petersen har fortalt mig, var det et stort antal råvildt, som han nedlagde hovedsagelig på Lysholm. Det skyldtes vel næppe alene Niels' skydefærdighed, men siger måske også noget om, hvordan Lysholm så ud på det tidspunkt. For efter udstykningen må der være gået nogen tid, før al jorden var dyrkbar. Det var jo oprindeligt overdrev og har vel lignet andre landskaber af den art, nemlig åbne sletter med græs og pletvise bevoksninger med tjørn og krat. Netop en biotop som råvildtet foretrækker.

Kristian Petersens store interesse for jagt var altså en arv fra hans far. Som voksen havde jeg for en årrække forladt Haslev-egnen, men ikke desto mindre kom jeg ofte på besøg hos Kristian og søsteren Sofie i deres lille idylliske hjem i det gamle Hollænderi. Så sad vi deres fine stue med de smukke vægpaneler og langbænken og det gamle massive bord med fodvange for nederen, alt var i egetræ, og der sad vi og hyggede os med Kristians jagthistorier og de tre Gamle Carlsberg, som jeg medbragte. Jo, søskendeparret havde det godt i deres gamle hjem. Jorden var efterhånden solgt fra, og de havde det godt – klagede heller ikke.

Men alting får en ende. Den 9. april 1940 om morgenen var Kristian taget ind til Haslev, og det stod ham hurtigt klart, at noget var galt. Han fandt ud af, hvad det var og tog hjem. Det var for ham en ufattelig ulykke, at tyskerne havde okkuperet Danmark. Det chok kunne hans ærlige danske hjerte ikke tage. Det bristede. Kristian var død, og et langt jægerliv var sluttet brat. Hans gevær blev naturligvis afleveret på Henriettelund, hvor det kom fra i sin tid!

Ved siden af Hollænderiet lå og ligger stadig Lysholm gamle skole. Da den nuværende skole blev bygget i 1908, blev den gamle skole solgt til beboelse sammen med den tilhørende jord, skolelodden. I mange år boede tømrer Jens Peter Andersen her med sin familie. Det var et meget tæt nabofor-

hold, der bestod mellem dem og søskendeparret i Hollænderiet. Især var der knyttet et nært venskab mellem tømrerens kone Anna og Sofie Petersen, og der gik næppe en dag, uden at de to så hinanden.

Senere flyttede tømrerfamilien til Haslev, og da Anna kort tid efter blev enke, drev hun en grøntsagsforretning på Ringstedvej. Sofie flyttede da ind til hende, og her endte de begge deres dage.

Skrædderfamiliens skovtur

Min far var født i 1875 som eneste arving til en gammel slægtsgård. Desværre var han ikke særlig interesseret i at blive landmand, så da han i 1892 havde taget præliminæreksamen fra Langes Realskole i Haslev, meldte han sig frivilligt til hæren og blev indkaldt til Sølgades kaserne i København som syttenårig. Det at være soldat dengang var meget forskelligt fra det, som man kender i dag. F.eks. var der ikke noget, der hed kostforplejning, soldaterne måtte holde sig selv med kost. Det var ikke noget problem for dem, der kom fra bedre stillede hjem eller ude fra bøndergårdene, de fik til stighed tilsendt proviant (og penge) hjemmefra.

Langt værre var det for dem, der kom fra fattige hjem, hvor man ikke havde noget at undvære. De måtte spise med ved de bedrestilledes bord, når det blev dækket, og det blev det på følgende måde: Sengene på belægningsstuerne var to-etages køjesenge, og når der skulle spises tog man to bundbrædder fra sengen og lagde dem tværs over sengen foroven. Så havde man et bord, og tilsvarende tog man to brædder og lagde dem op som bænke, og så spiste man. På den stue, hvor min far lå, var der en værnepligtig soldat ved navn Valdemar Olsen. Han var uddannet skrædder og var fra Aversø, og han kom i øvrigt fra et økonomisk dårligt stillet hjem, da hans far var daglejer på Assendrup. Han tog min fader sig af, dels ved bordet og dels når de gik i byen. Således udviklede der sig et varmt venskab mellem de to, og det holdt mange år efter, at de var blevet hjemsendt.

Min fader blev da uddannet som teglbrænder, og Valdemar Olsen tog tilbage til Aversø, hvor han prøvede at slå sig igennem som skrædder. Men smalhals fulgte stadig med. Nu var det sådan dengang, at man ude i Aversø, såvel som i egnens andre landsbyer, hver sommer arrangerede en udflugt til

Villa Galina. Det foregik med hestekøretøjer, som gårdmændene stillede med, og dem uden køretøj fik lov til at køre med, hvis der var plads. Men et år var der ikke plads til den fattige skrædderfamilie, og de måtte blive hjemme. Det kom min fader for øre, og han blev harm. Han havde det til daglig ikke med at bruge bandeord, men når han blev opbragt over noget, kunne han godt bruge stærke ord. Og da han hørte, at hans gode ven med familie var udelukket fra at deltage i udflugten, blev han bragt i harnisk. »Det skal fanme' blive løgn,« sagde han, og da dagen for skovturen kom, gik han op på sin fars gård i Nordskov og fik de raskeste heste spændt for charabancen, og så gik det af sted til Aversì.

Nu var min far ikke så hård ved hestene, som min bedstefar var, nej han foretrak at lade dem lunte i jævn trav. Men den dag kom pishen i brug, og hestene fik lov at strække ud, og ved Aversì kirke svingede han til højre, op til det lille hus bagved kirken, hvor Valdemar Olsen boede. Far slog smæld med pishen, og familien Olsen måtte skyndsomt i stadstøjet og op i vognen. Så gik turen mod Villa Galina, og det gik stærkt. Den ene efter den anden af de foranliggende vogne blev overhalet, og da de nåede frem til »Villaen«, var de de første, der ankom. Det var en festlig dag for skrædderfamilien.

Villa Galina var dengang et traktørsted, hvor folk på skovtur drak kaffen. Nu er det en populær skovrestaurant af de bedre. Den ejes stadig af Gisselfeld Kloster.

Siden forlod familien Aversì, da Valdemar Olsen flyttede til Haslev for at starte Sæbehuset nede i Jernbanegade. Som barn blev jeg ofte sendt derhen for at købe ind. Venskabet mellem Olsen og min fader holdt til deres dages ende, og som voksen kom jeg der også. Da Valdemar Olsen døde, havde han været enkemand i adskillige år, og hans yngste datter Agnete, i daglig tale kaldet Nete, drev forretningen videre efter ham. Og det var Nete, der et af de sidste år, hun havde Sæbehuset, fortalte mig historien om skovturen. Min fader har aldrig selv nævnt den med et ord. Det var han nok for beskeden til. Det falder egentligt også godt i tråd med det valgsprog, som han på et tidligt tidspunkt indprentede mig, nemlig at »Æren begynder først der, hvor pligten ender.«

Da Valdemar Olsen startede Sæbehuset i Jernbanegade nr. 21, havde dette hus i mange år før været beboet af den nærmest historiske postkører Bahn. Han kørte postvognen fra Haslev over Gisselfeld og Vester Egede til

Rønnede. Hans ekvipage var to heste for en diligence, så han medtog også passagerer. Inde i gården til nr. 21 stod der, indtil huset blev revet ned, både stald og vognport, sådan som Bahn forlod det.

Gæster på gården

Som nævnt tidligere standsede driften af teglværket i 1918, og min fader overtog driften af slægtsgården oppe ved Nordskoven. Han havde dog i nogen grad bestyret den for sin far i nogle år, samtidig med at han passede teglværket. Men nu var mine bedsteforældres hus, deres kommende aftægtsbolig bygget færdig, og så flyttede vi jo fra teglværket op til gården ved Nordskoven. Ringstedvejen løb lige udenfor, og der skete altid noget. Ganske vist kom der også mange mennesker på teglværket, men det var for det meste folk, der kom for at hente sten, tegl o.a. Men ad Ringstedvejen kom mange andre. Landpostbudet kom hver morgen præcis klokken 8.30. Han satte sin cykel ude ved muren og gik ind til frokostbordet. Det havde han gjort i mange år i min bedsteforældres tid, og det fortsatte bare, da mine forældre tog over. Én gang om året kom en mand med en dunk foran på sin cykel. I dunken var der marvolie, og han kom uanmeldt og smurte urene på gården. En anden gang var det en rejsende sadelmager, som fik et karlekammer til rådighed, og her boede han, indtil han havde repareret det sele-tøj, som trængte, og så drog han videre.

Op så var der vagabonderne, som næsten altid kom om aftenen, stærkt berusede af kogesprit. De fik altid mad og et sted at sove, men tændstikkerne måtte de deponere før de gik til ro. Om morgenen fik de altid mad og kaffe, og drog så videre. Før de gik, stoppede de som regel op udenfor køk-kenvinduet og takkede mange gange for natlogiet, og når de så havde fået en skilling, drog de ud ad landevejen. Mine forældre betragtede dem som stakler, der trængte til hjælp.

En dag skete der noget helt nyt. Det var blevet sommer, og køerne var ikke længere på stald, og der ankom en sigøjnerfamilie i en hestetrukken beboelsesvogn med en masse mennesker i. Lederen forhandlede med far om at få ophold i stalden til kreaturerne skulle i stald igen. Det fik de lov til mod at love, at de drog af sted igen til den tid. Mændene i flokken sad om dagen

og lavede piskeris, flaskerensere m.m. Når de havde et lager, gik de ud for at sælge det. Kvinderne, der havde en masse børn, drog ud for at skaffe noget spiseligt. Nu blev den sommer meget fugtig, og så skød der myriader af svampe op inde i skoven. Kvinderne hentede ny forsyning hver dag, men alle vores naboer korsede sig, for svampe var ikke noget kristne mennesker spiste. På Haslev-sproget var en paddehat en tudsehat, og det spiste ordentlige mennesker ikke. Det har jo ændret sig noget siden. Men det var en våd sommer, og nogle voldsomme regnskyl satte Maglemosen under vand, og engene var prægtige »badestrande«. Der var bare en ulempe, nemlig at der levede en masse vandrotter, og de kom op af deres huler og svømmede ofte lige forbi næsen af os. Men de gjorde os ingenting, og vi badede bare.

Sigøjnerne havde en dreng, som ikke var ret meget ældre end jeg selv. Han var med os alle vegne, og jeg husker, at jeg blev meget forundret over, at hans hud ikke var bleg som vores, nej han var meget brun i huden. Det måtte vi acceptere, for han var en flink og rask dreng. Han hed Kristian og vi blev fine venner. Men måske var han heller ikke så glad for »tudsehatter«, for når vi kom hjem til middag, tog Kristian plads udenfor køkkenvinduet, og der stod han og råbte: »Frue, Frue,« og når mor kom hen til vinduet, råbte han: »Frue, får jeg smage?« Og var det pandekager, fik han rullet én sammen med smør og sukker, og når Kristian så havde spist den, råbte han frue igen. »Hvad er der Kristian?« sagde mor. »Frue, den smagte af mer'.« Så fik han én til. Det havde han fundet ud af.

Omsider kom den tid, da sommeren gik på hæld, og køerne skulle på stald, og far måtte sige sigøjnerne op. De takkede rørt, da de drog af sted en morgen. Kristian sad på taget af sigøjnervognen og vinkede til mig, indtil skoven dækkede udsynet.

En nabo sagde spydigt til min far: »Dem slipper du aldrig af med, når du først har haft dem boende én gang. De kommer igen til næste sommer.« Det glædede jeg mig til, for jeg ville gerne mødes med Kristian igen. Men vinteren gik og det blev sommer igen, uden at sigøjnerne kom. Hvor de var rejst hen, vidste vi ikke, måske til fremmede lande, og vi vidste heller ikke hvilken skæbne, der skulle have mødt dem der.

Ungdomsårene

Ud at tjene

I 1917 oplevede vi den værste tørke i mands minde. Der faldt ikke regn hele sommeren, og det bevirkede selvfølgelig, at afgrøderne stod i stampe. Det såede korn spirede ganske vist, men det kom ikke længere, og græsset, som var gnavet af, kom ikke igen, så der var intet foder til kreaturerne. Det blev nødvendigt at afgræsse kornmarkerne for i det hele taget at holde liv i dyrene. Så kom elendigheden på sit højeste, for dyrene var nu så afkræftede, at de ikke kunne rejse sig. Min fader og bedstefader måtte anskaffe taljer, hvormed man kunne få køerne op at stå. Nogle kunne heller ikke gå ud i marken selv, men måtte væltes over på et vognfjæld og med hestekraft slæbes ud på marken, hvor der ikke fandtes føde. Min fader forsøgte at holde liv i dem, i håb om at næste år ville blive bedre. Men køerne var ødelagte, og de kom aldrig til at give mælk mere.

Andre havde solgt dyrene til slagtning, og de regnede med at købe ny besætning til foråret. Men da var priserne steget tårnhøjt, og kreaturerne kostede mange gange det, som de andre havde indbragt året før. Langsomt begyndte nu den økonomiske krise, der kulminerede i 1929, da Børsen i New York krakkede. Mange måtte sælge deres gårde, og det måtte min fader også. Han prøvede flere erhverv, men endte på et lille husmandssted, som ingen kunne leve af. Jeg var efterhånden blevet 14 år, og jeg klarede mig godt i landsbyskolen. Min lærer bad om lov til at indmelde mig på gymnasiet og skaffe mig en friplads, men min fader sagde nej. Han havde ikke engang penge til at anskaffe mig det tøj, som var nødvendigt for at kunne begå sig sådan et sted. Så kom konfirmationen, og jeg kendte den vej, som jeg skulle gå, – nemlig ud at tjene. Det var i april 1929, og jeg blev fæstet for et helt år, og lønnen var hundrede kroner for sommeren og 80 kroner for vinteren.

Jeg husker tydeligt den første morgen som tjenestedreng. Det var ikke nogen stor gård, manden og konen var gamle, flinke folk, men de havde en søn, der stod for gårdens drift, og han var en ren slavepisker. Vi blev purret ud klokken 4 om morgenen, og jeg skulle med det samme gøre tjeneste i stalden, mens manden og konen malkede køerne. Når de var færdige, skulle jeg

køre jungerne op til vejen på en lille trækvogn, og så kom mælkekusken og tog dem med til mejeriet. Uheldigvis var det denne 1. maj-morgen et vidunderligt vejr, hvor fuglene sang, og kirkeklokkerne i to sogne ringede solen op. Jeg stod nogle få minutter og nød morgenen, og jeg nåede ikke ned til gården, før sønnen var over mig med en strøm af skældsord, grovheder og eder. Jeg skulle ikke stå der og glo, jeg skulle arbejde for løn og føde. Da klokken blev 7 fik vi morgenmad. Da havde vi arbejdet i 3 timer, så det kom tilpas! Bagefter fik jeg udleveret en spand, og så gik jeg i gang med mit arbejde: Jeg skulle samle sten op i marken. Klokken 12 fik vi middagsmad, og det var god mad. Efter maden samlede jeg sten igen indtil vi spiste aftensmad klokken 19. Så havde jeg fri. Det vil sige: Klokken 21 skulle jeg møde på gården og fodre hestene. Så hvis jeg var på besøg, måtte jeg afbryde for at køre hen og fodre, og så køre tilbage igen. Og det til trods for at manden og sønnen sad i stuen hele aftenen.

Da jeg havde samlet sten op i en hel uge, var roerne tjenlige til at blive luget, og det var en afveksling. Men det var en ulempe, at der ind i mellem kom nogle voldsomme regnskyl, hvor sønnen løb hjem. Han stillede sig i tørvejr i stalddøren, for så kunne han holde øje med at jeg stadig lugede roer trods regnen. Hvis jeg satte mig ned på hug, stod han hjemme i stalddøren og gjorde nogle bevægelser, der betød, at jeg skulle fortsætte arbejdet trods regnskyllet. Våd ind til skindet rakte jeg tunge af ham. Det kunne han desværre ikke se.

Sådan gik midsommeren, og det blev høsttid. Helt ude mod vest, tæt op til landsbyen, var der hvedemark det år. Hveden var mejet med selvbinder, og alle negene lå på jorden og skulle vejres og sættes i hobe. Det skulle jeg som fjortenårig dreng gøre. Jeg husker det den dag i dag. Det var brændende varmt, jeg var helt alene, og jeg trængte voldsomt til noget at drikke, men den tanke lå mit »herskab« fjernt. Til sidst var jeg så udtørret, dehydreret kaldte de lærde det i dag, at alting efterhånden svimlede for mig.

Jeg erindrer, at jeg stod lige op ad en hob. Pludseligt så jeg noget hvidt, der bevægede sig henover marken mod det sted, hvor jeg stod. Det var en fattig gammel enke, der boede i et gammelt hus lige op til marken. Hun havde i sin ungdom begået den fejl at gifte sig med den hun elskede. Men han var ikke gårdmand, og dermed under hendes stand, og så skulle Abelone, som hun hed, kanøfles. Alle bønderne i landsbyen var beslægtede, Abelone

inklusiv. Hun var med til alle bøndernes ædegilder, det er vist, men kun som opvaskekone. Ak ja. Der var ikke engang gået 100 år siden bønderne var stavnsbundne fæstere. Slaver for herremændene. Nu var de selv herremænd.

Men Abelone kom altså hen til mig. Med sig havde hun en kande og et krus. I kanden var herligt koldt vand fra brønden, og dejlig blommesaft var tilsat. Det var den rene salighed, og jeg lavede op igen.

Midt på sommeren var der en fra husbonds familie, der var død og skulle begraves oppe i Nordrup. Konen Maren nænnede ikke at gå til en gartner og købe en krans, så hun gik ned i loen, hvor hun snoede noget halm sammen. Kransen blev stor, vel omkring 70-80 cm i diameter, og efter hun fik sat tuja udenpå, blev den endnu større. Da begravelsen var overstået, og de var kommet hjem, sagde hun til sin mand: »Vores krans var da lige så god som de andres, den var da pæn.« »Joh,« sagde manden, »jeg kunne sagtens kende den mellem alle de andre.«

En dag var naboen på besøg hos mine forældre, og han var nært beslægtet med familien på den gård, hvor jeg tjente. Jeg vidste, at han var af en helt anden type, så jeg tog mod til mig og sagde, at jeg havde i sinde at rejse fra pladsen til maj, og jeg spurgte, om han kunne bruge mig. Han sagde med det samme, at det kunne han godt, og så var det fæstemål i orden.

Den 1. maj flyttede jeg så hen til ham, han bestyrede gården for sin mor, der var enke. Hun og tjenestepigen passede husførelsen, sønnen passede dyrene, og jeg tog mig af det udendørs. Det passede mig godt, for jeg havde aldrig kunnet det med at malke køer. Jeg kom i arbejde med det samme, jeg husker, at jeg skulle køre roer ind fra kulen, og jeg gik hårdt til arbejdet, hvad jeg jo var vant til. Så sagde manden: »Du behøver ikke at tage så stærkt på vej, for det haster ikke så meget.« Jeg troede det var en spydighed, – det var jeg vant til, hvor jeg kom fra, så jeg masede mere voldsomt på. Så sagde husbond: »Ja, jeg mener, hvad jeg siger, her har vi ikke så travlt.« Og dette var tonen hele dagen igennem, og jeg passede mit arbejde og gik ganske frit med det. Jeg hørte aldrig et ondt ord, mens jeg var der.

Ikke desto mindre kom jeg til at opleve noget, som gjorde et stærkt indtryk på mig, på trods af at det ikke var noget, som nogle af os kunne gøre for. Der skete det, at husbond lukkede sin schæferhund ud sidst på eftermiddagen, som han plejede. Uheldigvis smækkede han døren så hårdt, at en kat blev forskrækket og løb hen over gårdspladsen. Hunden fangede katten,

Pløjning hos Ulrik, Den nordre mark. Til højre forfatteren. August 1931.

og den blev bidt i ryggen, så den slæbte sig på forbenene, da bagkroppen var ganske lam. Jeg løb efter den, fordi jeg vidste, at ryggen var knækket på den, så jeg ville fange den. Den var desværre i stand til, med forbenene alene, at kravle op ad stigen til høloftet. Det skete så hurtigt, at jeg ikke kunne fange den, og det viste sig, at den var gået op ovenpå høet og kravlet ned bagved til gulvet. Så måtte jeg sige til husbond, hvad der var sket, men han sagde: »Vi kan da ikke lempe alt høet ud i gården her i november. Men den er nok også død nu.« Da vinteren var gået, og den tid var kommet, hvor kvæget skulle på græs, skulle jeg kaste den sidste klat hø ned til båsene. Da jeg tog det sidste, kom katten frem. Dens tunge var helt gul og tør som et stykke læder, der stak skråt ud af munden på den. Det samme var begge øjne. Jeg troede, at den var død og stak greben ind under den. Jeg fik et chok, for den bevægede sig. Så lagde jeg den i en kornsæk sammen med en sten, og jeg

bandt en snor om og kastede den ud i mergelgraven, så den kunne drukne. Da jeg trak den op igen, var den endnu mere levende, så jeg skød den, så dens pinsler kunne få en ende. Efter ½ år med knækket ryg, uden mad og drikke. Kan nogen fatte, hvad den har lidt?

Da jeg nærmede mig de 17 år, blev jeg sagt op af min husbond. Jeg blev unægtelig noget forbavset, for vi havde haft det godt sammen. Han forsikrede mig også om, at han gerne ville beholde mig, for jeg kunne gøre en voksen karls arbejde nu, men som en voksen måtte jeg også have krav på en voksen mands løn, og det kunne han rent ud sagt ikke skaffe. Det var nok rigtigt, for krisen gik hårdt ud over landbruget. Så da jeg fyldte 17, tog jeg plads på nabogården.

Den var noget større, og der hørte et handelsgartneri til. Vi var 2 karle, 1 fodermester, 2 gartnererelever, 2 tjenestepiger og 2 gartnere. Det var svært at skaffe løn til så mange, og pengene rakte ikke. Proprietæren havde simpelthen lavet en aftale med fodermesteren, der gik ud på, at når der blev født en kalv om natten, skulle han sende den med mælkekusken ind til slagteriet, så fik han da lidt penge på lommen. Ikke meget, for slagteriet betalte kun 5 kroner for en spædekalv.

Jeg var fra min forrige plads vant til at gå i min fritid med min lille riffel og skyde for tidsfordriv. Jeg var spændt på, om det også gik på min nye plads. Men husbond var selv lidenskabelig skytte, så jeg vovede en søndag formiddag at stå og skyde til måls efter en konserverdåse. Jeg skød fra vinduet i karlekammeret. Så kom husbond gående sammen med en lejer, og de havde hver et gevær med sig. De kom med det samme op og deltog i min skydning. Pludselig kom en af fruens haner. Hun havde to meget flotte eksemplarer, men den ene var hadet og frygtet af kvindfolkene, fordi den altid fløj på nakken af dem og hakkede dem i hovedet. Hun havde bedt ham om at skyde den, men han havde aldrig fået det gjort. Nu stod den pludselig overfor dem, og de skød den øjeblikkeligt og bar den ind til fru, der blev meget glad.

Kort tid efter skulle en af pigerne tværs over gårdspladsen, og hun gav et vældigt vræl fra sig, for hanen sad i nakken på hende. De havde altså skudt den forkerte hane! Fruen kom straks ud for at tage affære, og hun konverserede dem ivrigt, højt og vedvarende. Jeg havde fortrukket mig ind til det inderste af karlekammeret. Der kunne jeg ganske vist ikke høre, hvad fru sagde, men jeg forstod godt tonefaldet. Det havde jeg hørt før.

Dengang var det elendig med landbruget. Man sagde rent ud, at når man sendte en gris på slagteriet, så skulle man binde en tikrone i halen på den. Det var faktisk rigtigt, for det kostede 10 kroner mere at fede den op, end det bonden fik for den. I min forrige plads havde de fundet ud af, at købe noget der hed tapiokamel. Det kom fra Siam. Det var rødder, som voksede vildt, og når de blev tørret og malet til mel, blev de sendt herop. Det kostede seks kroner for en tønde. En tønde dansk byg kostede otte kroner. Sønnen havde været på landbrugsskolé og havde lært en hel masse om tørstof, kvælstof o. lign. Hvilket han udbredte sig om til alle som gad lytte.

En dag nede i svinehuset stod faderen og skar hul på en sæk tapiokamel. Sønnen gik ved siden af, og så sagde faderen: »Der må den understageme mig være meget kvælstof i det her, jeg er ved at kvæles hver gang jeg lukker op for en sæk.« Så gik sønnen, han vidste godt, hvem den var møntet på.

Tiden gik, og snart var det år udløbet, som jeg var fæstet for. Fæstemålet gjaldt til 1. november, og fra den tid havde jeg tegnet mig for en vinters ophold på Haslev Højskole.

Fastelavn – på godt og ondt

De år, hvor jeg var ude og tjene på gårdene, var strenge år med hårdt arbejde og lange arbejdsdage med få fornøjelser. En af disse få fornøjelser var fastelavn. Da var der fest og glæde. I god tid var der nedsat et fastelavnsudvalg af sognets bønder, og de sørgede for tilrettelæggelsen af det gilde, som altid afholdtes i Førslev Forsamlingshus. Det begyndte med, at sognets folk samlede lørdag eftermiddag i samlingshuset, hvor nogle fik sig et spil kort, og alle fik kaffe og fastelavnsboller. Det var gratis, og det samme var røgtobakken, som stod i en dåse på hvert bord. Nogle spiste også aftensmad i huset, mens andre tog hjem. Men det var helt sikkert, at de kom til fastelavnsballet om aftenen. Så spillede Folmer Saxer, slagterens Erna og en barbersvend, der hed Bertier, – alle fra Haslev, op til dans, og lystigheden varede som regel til ud på de små timer. Det gentog sig om søndagen på samme vis, og dansen gik det meste af natten for så at fortsætte igen fastelavns mandag aften.

Ih, hvor det gik! Og der var masser af søde piger. Det værste var, at der også kom en hel masse herregårdskarle. De kom jo fra Eskildstrup og de andre store gårde fra egnen. De kom kun for at slås. Mølleren ude i Førsløv var en stovt fyr. Han låste døren i forsamlingshuset, men så brækkede de vinduerne op og kravlede ind, for slagsmål skulle der være. Mølleren kom farende, og hvis der var en der var rigtig aggressiv, stillede han sig op ved siden af ham.

Mølleren havde det sådan, at han havde nogle nervøse trækninger i kæben ned til højre. Så sagde han til ballademageren: »Det er vist bedst, at du ser at slippe ud.« Og han var ikke længe om at komme ud. Ellers var han blevet smidt ud. Vi dansede videre til den lyse morgen.

Jeg kan huske engang til fastelavnsbal, hvor vi dansede så vi var gennemblødte af sved, og jeg skulle til Levetofte og i seng bagefter. Ih, hvor jeg frøs. Men jeg måtte jo først følge den lille pige hjem. Det var ikke fordi, der var så langt, men vi stoppede jo mange gange undervejs. Jeg blev aldrig gift med hende, jeg ejede jo ikke salt til et æg. Det var fuldstændig håbløst at tænke på noget af den slags. Vi kom sammen et par år, så fandt hun en anden som, – ja, han var i hvert fald bedre til at slå på snuden end jeg. Men han var lige så fattig.

Men jeg har aldrig oplevet, at der var tøndeslagning, mens jeg var ude at tjene. Det oplevede jeg først i større stil nogle år senere, da jeg var elev på Haslev Højskole, og der blev afholdt tøndeslagning i gymnastiksalen. Vi var mindst 90 friske karle, som svingede køllerne, og det gik hårdt til, for tønden var solid og faldt ikke ned lige med det samme. Det var svære køller vi brugte, de var en halv gang større end en almindelig vognkæp. Det var ikke helt ufarligt, for når man skulle slå, fik man bind for øjnene og blev drejet en omgang rundt. Så vidste man ikke, hvor tønden befandt sig, og når man lagde alle kræfterne i uden at ramme, røg køllen ofte ud af hænderne på ham, der slog. Det var farligt, for så fortsatte køllen ud i luften indtil den ramlede imod ribberne i den modsatte ende af gymnastiksalen. Heldigvis kom alle uskadte ind til kaffen og fastelavnsbollerne i spisesalen.

Sådan et halloj havde jeg ikke været med til før. Ganske vist havde vi tøndeslagning nede på loen i mit hjem, da jeg var lille, men det gik mere stiltfærdigt til. Til gengæld bed vi til bolle. D.v.s. at en fastelavnsbolle blev hængt op i en snor i loftet, og så skulle man med bind for øjnene og hænderne bundet

bag ryggen, finde bollen og tage den med munden. Så var den ens egen. Vi klædte os også ud i gammelt tøj og fastelavnsmasker. Maskerne fik vi fra Familie Journalen, hvor der var nogle sider med masker, som blev klistret på karton og klippet ud. Så havde vi masker. Men vi måtte ikke gå ud til naboerne og »syng for skilling«, som det hed. Det ville min far ikke have. Men der kom mange, både voksne og børn og sang en vise. Så fik de lidt småpenge, – det var sjovt alt sammen.

Jeg oplevede engang, at det ikke gik så fredeligt til. Jeg var 6-7 år gammel dengang. Det var fastelavns mandag, og jeg gik ud af gården for at tage en tur ad Ringstedvejen ind mod byen. Der lå dengang en mindre gård, som ejedes af en familie, der var nært beslægtede med lederen af den stærkt religiøse kreds i Haslev. Jeg så, at der kom to drenge på min egen alder, klædt ud til fastelavn, og de gik ind på den omtalte gård. De kom dog meget hurtigt ud igen med sønnen på gården i hælene. Han var stor og stærk og havde intet besvær med at indhente drengene, som han skubbede ned i vejgrøften, hvor han gennempryglede dem med en stok. Da han endelig slap dem, løb de to små purke grædende hjem.

Sønnen på gården var hjemme på besøg, han boede ellers i København, hvor han gik på universitetet og studerede til præst.

På højskole

Da jeg i 1931 forlod min tredje og sidste plads som bondekarl, flyttede jeg op til Haslev Højskole, hvor jeg var blevet indskrevet for lang tid siden. Der var bare et problem. Man skulle være 18 år, af hensyn til opnåelse af statsstøtte, og jeg fyldte først 18 den 7. november. Men forstander Thorløe var en handlekraftig mand, han optog mig bare, og jeg hørte aldrig noget fra staten. Den internationale økonomiske krise var nu værre end nogensinde. At lønningerne på landet er små, er kendt. Men forplejningen var også sløj. Ikke af nærighed, men af nød. Der var pengemangel overalt, og det gjaldt også skolerne. Da jeg ankom til Haslev Højskole, rasede en influenza-epidemi, der bevirkede, at størstedelen af det samlede elevantal, som var ca. 95, lå i

sengen. Jeg var en af de første, der gik ned, og forstanderen gik hver dag stuegang, og han kom også til mig. »Vi må have bud efter lægen til dig,« sagde han. Skolen havde en læge, som var stærkt engageret i Indre Mission, men jeg ville have min egen læge, og det holdt jeg på, indtil forstanderen bøjede sig. Min egen læge var, som jeg selv, søn af et gårdmandspar, der som så mange andre havde måttet gå fra gården og flytte til et husmandssted. De havde en søn, som de havde været i stand til at hjælpe på vej. Da jeg i 1929 kom ud og tjene, havde denne unge mand netop taget sin lægeeksamen, og han startede straks en praksis i Haslev. Han skulle jo have nogle patienter, og det fik han ved at køre i sin nyerhvervede Chevrolet mod øst og vest i en rasende fart. Og alle de mennesker, som han så ude på markerne, hilste han med en håndbevægelse, og folk hilste igen, og min husbond sagde: »Det er den nye doktor, han har travlt, så han må være dygtig.« Så tog de ham til læge. Det gjorde jeg også, og derfor meldte jeg mig ind i sygekassen. Så kunne jeg selv bestemme min læge. Da han kom og så til mig på højskolen, sagde han med det samme: »Du er underernæret, du skal have kraftig kost.« Derpå gik han ned i skolens køkken og bestilte en stor bøf til mig, og i løbet af et par dage blev jeg rask igen.

Nu var maden heller ikke overdådig på skolen, det var der simpelthen ikke penge til. Man var lige så dårligt stillet som alle andre. Men skolen var begyndt, og jeg nød det, for det var faktisk noget helt nyt at blive betragtet som et menneske. Forstander Thorløe var nok en ilter krabat, han var tidligere officer i hæren. Men vi fandt hurtigt ud af, at han ville os det bedste. Og én ting bemærkede jeg med det samme, han lod aldrig nogle svage i stikken. Det fik vi et sikkert bevis for kort tid efter.

En morgen kom en af eleverne for sent, og undervisningen var begyndt. Læreren var den dag den tidligere nævnte missionske læge, og han gennemgik denne unge mand, som var helt værgeløs. Men det var forstanderen ikke, og han så, hvad der skete. Nu stod talerstolen ude midt på gulvet på en forhøjning, og pludselig stod forstanderen i et spring på talerstolen ved siden af lægen, som han skubbede til side. Så sagde han: »Jeg vil lige gøre opmærksom på, at denne unge mand er tilmeldt skolen, fordi han selv ville. Han har ikke penge til at betale et ophold med. Derfor har vi lavet en aftale med hans husbond om, at når han gør staldtjeneste på gården om morgenen og om aftenen, så får han kost og logi på gården, og deltager samtidig i

undervisningen her på Haslev Højskole. Det er en aftale, der ikke kan røkes ved.« Doktor G. blev fuldstændig paf. Han fattede ikke engang at sige undskyld. Siden den dag satte vi alle forstanderen højt.

Undervisningen gik planmæssigt. Højskolen fik som alle andre skoler tilskud fra staten, som så forbeholdt sig retten til at vælge de emner, der skulle undervises i, og som var en betingelse for tilskuddet. På den måde kom vi altså til at gennemgå ting, vi aldrig havde stået overfor før. Jeg kan f.eks. her nævne et emne, der hed »Politiske Ideologier«. Det eneste jeg nogensinde havde været i berøring med af politik, var det man læste ude på landet, hvor man holdt Venstres Folketidende. Men her gennemgik man alle de politiske holdninger. Det var nyt og interessant.

Selv havde jeg som skoledreng læst mange bøger, men ikke den slags bøger, som vi nu gennemgik. I det hjem hvor jeg kom fra, læste vi meget. Det gjorde man ikke i ret mange hjem på landet, så da jeg kom ud at tjene, hungrede jeg efter læsestof. De fleste steder var lekturen ugeblade. Dog var der en undtagelse på en af gårdene, hvor jeg tjente. Der holdt sønnen et blad, der hed »Revuen«. Det var skrevet af Harald Jensen, som var broder til Johs. V. og Thit Jensen. Indholdet var dog anderledes, for det indeholdt udelukkende bloddryppende knaldromaner af den værste slags.

Livet gik sin gang på højskolen. Jeg tror, at alle nød det, for det var noget helt nyt for os alle at få over 90 gode venner og kammerater. Men foråret nærmede sig, og den 1. april forlod vi skolen. Nogle har spurgt mig, hvad vi egentlig lærte på de 5 måneder. Det kan ikke være meget. Og det er rigtigt. Men vi lærte to ting. At omgås andre mennesker, og at slå op i de bøger, hvor vi kan finde den oplysning, vi måtte mangle.

Da jeg kom hjem fra højskolen, havde jeg sat mig for aldrig nogensinde at ville have noget med landbrug at gøre. Jeg sagde til forstander Thorløe, at jeg gerne ville have et andet job – på et kontor f.eks. »Jamen« sagde han, »du skal være journalist.« Desværre var det ikke muligt på det tidspunkt at finde en plads, – alle var fattige, og mine forældre havde ikke råd til, at jeg kom i lære, da de skulle betale kost og logi for mig.

I København

Forstander Thorløe fandt en plads til mig hos varmeinstallatør og ingeniør Hansen i Jernbanegade. Der startede jeg som kontorelev og fik stanget en skrivemaskine ud. Det var forbavsende, at jeg fik pladsen, for jeg havde aldrig nogensinde skrevet på en skrivemaskine før. Jeg skrev bygningsbeskrivelser, tilbud og alt muligt på maskinen, og det har jeg faktisk selv undret mig over bagefter. Jeg kopierede tegninger, – trak tegningerne op med tusch, når Hansen selv havde tegnet dem med blyant. Der skulle også tages kopier, det var det mest primitive jeg havde set. Der var en stor ramme, hvor man lagde tegningen ind i, og så holdt man den op mod solen. Papiret var en særlig slags, som trykkede farven på tegningen af – og lige så snart man havde den i orden – havde fået den grad af tydelighed, den skulle have, så måtte man skynde sig at tage den ud og lægge den ind i et lille rum, hvor der stod en bakke nedenunder med tredobbelt salmiak. Så blev den fremkaldt.

Det gik et års tid. Jeg var godt tilfreds, og Hansen beklagede sig aldrig. Så var der en teknikumsingeniør – det var en søn af forstander Davidsen på højskolen, han var blevet arbejdsløs, så han fik mit job. Jeg havde ikke andet at gøre end at pakke mine sydfrugter. Jeg tog min cykel og kørte ind til København, hvor jeg havde en fætter, som boede i Skovlunde. »Du kan bare komme,« sagde han, »du kan bo her til du får noget at lave.« Jeg tog hver morgen min cykel og kørte ind til Københavns centrum for at købe Berlingske Tidende, og så efter hvilke stillinger, der var ledige.

Det gjorde jeg mange morgener, og endelig en dag fandt jeg job inde på Nørrebro i et bryggeri, der hed »Hafnia«. Det var et godt sted at være. Det var kun afholdsøl, de lavede, så der var ikke noget med at drikke sig fuld, hvilket jeg nu heller ikke havde lyst til. Vi var tre unge mænd på kontoret, hvoraf jeg var den yngste i tjenesten, men det var der ingen, der skelnede imellem. Når der kom en depotejer ude fra provinsen, kom han lige så gerne til mig som til de andre for at få ordnet sit regnskab.

Der var det mærkelige ved bryggeriet, at engrosprisen var forskellig for hver enkelt depotmand. Det måtte vi bare finde ud af og så regne det ud derefter. Jeg ved ikke, hvordan det gik til, men jeg mindes ikke, at jeg nogensinde har regnet noget forkert.

Nu var det sådan at direktøren i specielle tilfælde gerne ville have, at et brev ikke blev skrevet på maskine, – det skulle skrives i hånden. Vi tre unge skrev alle temmelig pænt i hånden, og en af os måtte derfor skrive brevet, da direktøren ikke kunne selv. Det gik ganske udmærket, og jeg var glad for pladsen og havde ikke spor lyst til at rejse.

Men da min ældre bror, som var uddannet gartner, gerne ville åbne et gartneri og derfor bad om min hjælp, skippede jeg bryggeriet. Han bad mig om at være med, og jeg sagde til ham, at det var svært, når vi ingen penge havde. Og kan man ikke betale sine regninger, ryger man på numsen, hvilket vi selvfølgelig gjorde. Vi nåede til den 20. september, og man kunne se, at det ville blive nattefrost. Vi havde 10.000 af de storblomstrende krysantemer, og de skulle redde vores økonomi. Jeg sagde til min bror, at blomsterne skulle køres ind for natten, men han mente ikke, at det ville blive frostvejr og kaldte mig for sortseer.

Den nat frøs det 5 grader og mange gartnere gik ned på det. Det gjorde vi også... Alt det vi skulle have betalt vores regninger med blev ødelagt af frosten. Jeg sagde til min bror, at det jo ikke nyttede noget, og at jeg lige så godt kunne gå min vej, hvad jeg så gjorde. Det eventyr med gartneriet varede lige ved to år.

Endnu engang var det ind til København. Ind til centrum for at søge arbejde. Jeg blev antaget inde hos det der nok dengang var Danmarks største parfumeri inde i Østergade på Strøget. Der var jeg med til at fremstille cremer og parfumer af alle slags. Jeg blev ansat som assistent, hvilket jeg jo ikke havde prøvet før. Men jeg fik det jo lært efterhånden, og jeg syntes selv, at det gik godt.

Chefen hr. Skov, der stod for al fremstillingen, var cand. pharm., og han gav mig en påtale engang, som jeg fandt var uretfærdig! Der stod en maskine inde i et lukket rum og rørte tandpasta ud. Pludselig skete der noget med maskinen, så motoren løb løbsk. Jeg gik ude i en anden afdeling og passede mit, da jeg hørte chefen råbte. »Ih, Gud bevare mig vel. Jensen, Jensen, Jensen så kom dog!!!« Maskinen var jo kørt løbsk, og låget var røget af, så hele lokalet var blevet klistret ind i tandpasta. Det måtte jeg skrabe ned og vaske af, og da hr. Skov bebrejdede mig at jeg ikke havde ringet til ham, for at fortælle om maskinen, måtte jeg protestere. Jeg vidste jo ikke, at maskinen ville løbe løbsk...

Der gik nogle år, og jeg blev flyttet hen til engrosafdelingen, hvor jeg ikke brød mig om at være p.g.a. klimaet. Mit daglige arbejde gik med at sende varer ud til forretninger, og da krigen pludselig kom, blev tandpastaen og cremerne solgt i stor stil. Der gik ikke mere end en uge, så var forretningen fuldstændig tømt for varer. Vi røg ud alle sammen, – det var der ikke noget underligt i, da der jo ikke var noget at blive tilbage efter.

I tørvemosen

Jeg tog min cykel og kørte ned til Skuderløse og spurgte tørvbønderne, om de havde brug for en mand, og da alle manglede arbejdskraft fik jeg hurtigt arbejde i tørvemosen.

Min bror, som jeg havde været gartner sammen med, var kommet i samme situation, så han søgte også ud til tørvemosen. Vi kom til at arbejde sammen hos sognefogeden i Skuderløse. Han havde gammeldags tørvemaskineri, – det var en stor platform, der var lavet af brædder. Vi gravede tørvejorden op af graven og hældte vand på, og en gammel hest trak en stang rundt til en blander, der æltede dejen, så vi derefter kunne lægge det ud som tørv.

Det gik for så vidt også meget godt, men der var jo det ved det, at sognefogeden også var tilsynsførende med et stibord ude ved Broksø. Han kunne hæve eller sænke vandstanden ude i mosen lige som han ville ved at løfte stibordet op eller ned. Samtidig var det ved den tid, at roerne var blevet tjenlige til at skulle luges, og sognefogeden var i lag med os. Vi fortalte ham meget troskyldigt, at vi aldrig havde set en roe før, så det kunne vi ikke have med at gøre. Han stod lidt og sagde så: »I kan jo ikke lave tørv nu, der er jo ikke noget vand.« Nej, og det vidste vi godt, for det var ham der havde lukket op for vandet, så det var rendt ud.

Min bror og jeg sagde så, at vi ville køre hjem, så kunne de jo luge roer og gøre som de ville. Sognefogeden stod og trippede og sagde endelig, at han ville give os det samme i timen for at luge roer, som vi tjente på at lave tørv. Det var noget ganske andet, og vi mente nu nok, at vi kunne prøve...

At luge roer var faktisk noget af det første, som jeg prøvede i mit liv. Jeg blev som lille dreng taget med ud i roemarken, hvor jeg fulgte de voksne, der gik og huggede nogle blokke af, som jeg så skulle dele, så der kun var en roe

tilbage. Derfor vidste jeg såmænd godt, hvordan man gjorde, men jeg havde ikke spor lyst til at luge roer, og undlod derfor at fortælle sognefogeden om min kunnen. Der var en søn, svigersøn og to døtre, og de gik og skændtes hele dagen og fik ikke gjort andet. Vi to som ikke havde forstand på at luge roer, ja – vi lugede masser af roer og var hurtigt færdige med arbejdet.

Nu var det så heldigt, at så snart roerne var tyndet, så steg vandet igen ude i tørvemosen, og vi kunne begynde at lave tørv igen. Sognefogeden havde været ude at lukke for vandet, så det ikke kunne løbe ud.

Fra det gamle Haslev

En kaffetår

I sommeren 1939 tog jeg på en cykeltur til Falster og Lolland, og som medlem af Dansk Vandrer Laug boede jeg på herbergene. Blandt andet boede jeg et par dage på vandreherberget i Stubbekøbing. Værten her var politibetjent, og han hed Johansen. Han var en hyggelig mand, og om aftenen når vi sad og hyggede os, ville han gerne vide hvor jeg var fra. Jeg fortalte ham, at jeg var fra Haslev, og så fortalte han mig følgende:

Han var oprindelig udlært maler og havde udstået sin læretid hos den »akademiske maler« på Margretevej i Haslev. Når han havde fået dette krævende navn skyldtes det, at han havde arbejdet i København i Moltkes Palæ i Bredgade, og greven havde da begunstiget ham med en uddannelse på Kunstakademiet, og da han så blev mester, var det naturligt, at han udførte malerarbejdet på Bregentved samt på godsets ejendomme.

Det var i begyndelsen af dette århundrede, og som lærling måtte Johansen køre trækvognen med materialer, mens svenden gik ved siden af. Det gjaldt for øvrigt indenfor alle håndværksfag, og der var ofte langt at gå. F.eks. malede de engang i »Asylet«, som lå ved Hovedvej 2 ikke så langt fra Thurebyholm. Asylet var et stråtekt gulstenschus, hvor enker efter arbejdere på Bregentved fik frit ophold deres levetid ud på godsets bekostning.

Kvinderne, der boede i asylet, satte en ære i at få lov til at give kaffe til malerne, og de havde lavet en turnusordning, så de alle fik lejlighed til at beværte. De var nået til den sidste af damerne, da det gik galt. Hun havde serveret kaffen, og svenden og lærlingen kiggede på hinanden, og konen anede, at noget var forkert, så hun skyndte sig at tage en slurk af kaffen. Hun reagerede voldsomt. »Føj for satan,« sagde hun. »Nu har jeg gamle hornugle lavet kaffe af det vand, som jeg skulle bruge til at vaske min pispotte af i.« Hun græd som et barn. »Maler, maler. Du må ikke sige det til de andre koner, for så kan jeg aldrig være her i fred mere,« sagde hun. »Jeg har heller aldrig sagt det til nogen før dig,« sagde politimanden. Og nu er det blevet fortalt igen.

Mejerierne

Agent Ulrich var, som det er kendt, på mange måder en meget driftig mand. Efter at han havde etableret sine forretninger i Haslev gik der ikke lang tid, før han startede sit eget mejeri. Et sådant var der ikke i byen dengang, og agenten byggede sit mejeri i den østre ende af sit forretningskompleks, ud til Nørregade. Der var ikke noget specielt mejeriuudsalg, men folk kunne gå ind i mejeriet og handle eller, hvis man foretrak det, kunne man handle gennem et af de åbentstående vinduer, hvilket de fleste foretrak. Efterhånden skød andelsmejerierne op, og det gav jo konkurrence, især fra Svalebæk Mejeri, som tog adskillige guldmedaljer hjem på mejeriudstillingerne for sit fine smør.

Min moder, der var født i 1889, har fortalt mig, at smørret fra agentens mejeri vist ikke var særlig velanskrevet. Hun var 10 år, da hun begyndte at arbejde der efter skoletid. Hun havde ca. 3 timer hver dag på mejeriet, og herfor fik hun 35 øre om dagen. Hendes forældre boede i Nordskovkvarteret, hvor der efterhånden som byen voksede skød et arbejderkvarter op, f.eks. den kendte »socialistrække«. Størstedelen af arbejderne, der var ufaglærte, arbejdede for 1 krone om dagen, mens min morfader var faglært murersvend og havde 2 kroner om dagen i løn. De fleste af konerne havde arbejde på nogle af de virksomheder, som var dukket op, især på mejeriet Trifolium og slagteriet.

Disse koner samledes jævnligt til en kop kaffe og en snak. Min moder har fortalt mig en historie, som jeg gengiver her:

Et dameselskab var samlet til kaffegilde, og bordet var dækket med hjemmebagt franskrød, smør og fedt. Nu kunne sådanne damer jo godt være lidt spidse overfor hinanden, hvis der var noget at kritisere. I hvert fald var der en af konerne, der sagde: »Det er dog noget dejligt smør, du har der. Det er da vist ikke fra agentens mejeri. Det må være fra Svalebæk! Men jeg tager nu fiendt.«

Hun havde med det samme set, at det var margarine.

Sygehuset

Haslev havde i mange år et lille, men anset blandet sygehus, hvor man udførte utrolig mange behandlinger. En ulempe var det naturligvis, at man kun havde én overlæge, som så nærmest skulle være universallæge, og det kunne jo give anledning til nogle uheld.

En slagtermester fra den vestlige udkant af byen snublede engang over kantstenen i Jernbanegade, og han var så uheldig at brække et ben. Han blev naturligvis indlagt på sygehuset, hvor overlægen satte benet sammen og lagde det i gips, som man gør. Efter nogen tid viste det sig ved et eftersyn, at benet var groet skævt sammen. Overlægen forklarede da slagtermesteren, at det blev nødvendigt at brække benet op igen og sætte det sammen på ny. Det accepterede patienten.

Så gik der igen nogen tid, og ved et nyt eftersyn viste det sig endnu engang, at benet var groet skævt sammen, og at det måtte blive nødvendigt at brække det op en gang til. Men så sagde slagteren stop. Ikke tale om, at han ville have brækket det en gang til, så måtte han gå på benet, som det var. »Jamen, benet er jo skævt og må rettes,« sagde overlægen. »Nej,« sagde slagteren. »Nu stopper vi. Desuden er det jo ikke ret meget, at det er skævt. Og tærne vender sgu' da fremad.« Så bøjede overlægen sig.

Erindringer fra en kold tid

Faldskærmsfolk

Den 9. april 1940 om morgenen fór de tyske kampflyvemaskiner ind over os, uden at nogen vidste, hvad der var sket. Det fik vi først at vide op ad dagen, og vi lå i chok alle sammen. Jeg var voksen dengang, så jeg spekulerede meget på, hvad man nu skulle gøre. Og jeg fandt ud af, at det var der mange andre, der også gjorde. Der var sket det bemærkelsesværdige, at politikere fra venstre til højre i 1942 var fundet sammen om at udgive et illegalt blad: Frit Danmark, bag hvilket stod såvel kommunisten Axel Larsen som den konservative Christmas Møller. Frit Danmark blev det toneangivende illegale blad, hvis organisation efterhånden fik lokalafdelinger over hele landet – også i Haslev.

Så kom de hårde vintre, disse skrækkelige vintre, som vi kun havde fordi der var krig, jeg ved ikke hvorfor. Min bror og jeg boede hjemme hos vores forældre, vi tjente jo penge og kunne betale for at bo der, så vi ikke lå dem til byrde. Da vi var færdige med at lave tørv og luge roer og alt det der, fik vi den forfærdeligste vinter, jeg har oplevet i hele mit liv. Det var islag, træerne væltede og ledningerne faldt ned. Jeg kunne jo stå og se, hvordan især højspændingsledninger faldt ned og kortsluttede. Det gav et brag, ligesom et kanonskud, når 50.000 Volt kortsluttede.

Jeg tænkte ved mig selv, at der måtte være noget arbejde med alle de ledninger, og jeg cyklede ned på Sydøstsjællandss Elektricitets Aktie Selskab (SEAS) på Nordborgvej. Der traf jeg liniemester Oldenburg, som jeg spurgte om et job, da jeg var uden arbejde på det tidspunkt. Han sagde ja, og at jeg kunne starte med det samme, men gik så pludselig tre skridt tilbage og sagde: »De vil for fanden da vel ikke gå på arbejde i den mundering?« Jeg havde pludderbukser på, – det brugte man jo dengang, og jeg skyndte mig at forklare at jeg ville køre hjem og skifte. Han bad mig om at skynde mig og om at komme tilbage, for så kunne jeg komme med ud at køre med det samme. Sådan begyndte det, og jeg arbejdede ved SEAS i fyrretyve år.

Da det var hårde tider med strenge vintre, var det svært at skaffe selv det nødvendigeste. SEAS var f.eks. ikke i stand til at skaffe den benzin, som der

skulle til, for at vognparken kunne anvendes i fuldt omfang. Det var derfor almindeligt, at mandskabet blev udstationeret i de områder, hvor arbejdet skulle udføres. Det hold, som jeg arbejdede på, var en tid udstationeret på Møn med indlogering i Stege. Det var en meget streng vinter, hvor farvandedene var lukket af isdannelser. På pensionatet, hvor vi boede, læste vi en aften, at et tysk marinefartøj var fanget af isen ud for Møns Klint, og at det nu drev med isflagerne mod et minefelt, som var blevet udlagt af tyskerne selv. I løbet af natten hørte vi et mægtigt brag, og så vidste vi, at marinefartøjet var sprængt.

Nogle dage senere var vi på Ulfshale for at udføre noget arbejde. Vi endte helt ude på spidsen af Ulfshale, hvor der dengang var en lille havn med kaj mod vest og nord. Ved den nordre kaj lå en stor pram fortøjret. I prammen lå vistnok 24 tyske marinesoldater, og så ud som om de sov. Vi var fire på SEAS-holdet, og mens de to af os gik deres vej, blev jeg og en kammerat stående og så på marinerne. De sad alle ved åreerne og rørte sig ikke. Så råbte jeg til en af dem, at de ikke måtte lægge sig til at sove, for så ville de fryse ihjel. De lignede drenge i 12-13 års alderen i spindelsesvævstynde uniformer, som hverken beskyttede mod fugt eller kulde. Min kammerat forsøgte at vække drengene, og vi råbte et par gange, men uden held. De var frosset ihjel i deres tynde tøj. Nogle ville måske spørge, hvorfor vi reagerede, når de jo var vores fjender. Men det var os ikke muligt at betragte en flok børn som fjender.

Der var flere kilometer til sejlrenden øst for Møns Klint og ind til Ulfshale havn. Noget tyder på, at de unge soldater havde slæbt prammen et godt stykke henover isen, og på de sidste hundrede meter var en åben rende, så de kunne have sejlet ind til anløbsbroen. Men deres kræfter må være brugt op.

Dagen efter kom der nogle tyske soldater og hentede ligene af drengene. De blev kørt ind til Stege, hvor de blev stedt til hvile på den lokale kirkegård. Siden blev det mig fortalt, at man fra tysk side havde forlangt de døde gravet op igen, så de kunne blive sendt til Tyskland efter forældrenes ønske. Det er vel helt forståeligt. På det tidspunkt var der gået en del år, og det var ikke deres børn de fik tilbage, blot en samling menneskeknogler. Affald fra en sindssyg mands vanvittige krig.

I slutningen af 1941 – før jeg havde fået arbejde på SEAS – gik jeg en tur ud igennem skoven en morgen, og der mødte jeg en kæde af politimænd. Jeg

regner med at der var et par hundrede stykker, og de finkæmmede hele Nordskoven. »Hvad laver I?«, spurgte jeg. »Vi er ude for at fange nogle englændere, der er kastet ud, men de er sgu' da rendt for længe siden,« sagde betjenten. Han var ærke københavner. Jeg fik under hånden oplyst, at ude ved Torpeskoven var der en faldskærmsudspringer, der var styrtet ned i den frosne pløjjord. Faldskærmen havde ikke foldet sig ud. Jeg tog min cykel og kørte derud, for det ville jeg gerne se, men inden jeg nåede hen til stedet, kom jeg forbi et lille husmandssted, hvor der stod en hund, som var aldeles rasende. Jeg kunne godt se, at der hang noget oppe i pæretræet, men jeg kunne ikke komme derhen. Jeg cyklede videre hen mod Torpeskoven, og et sted i den frosne pløjjord var der ligesom en gryde i jorden, og jeg var klar over, at det var der, at han havde knaldet hovedet ned.

Men ham tog tyskerne jo og undersøgte efter alle kunstens regler. Han hed Bruhn. Han var i familie med læge Bruhn, som var i Haslev for mange år siden. Den anden hed Hammer. De to var sendt ud af englænderne.

På et meget tidligt tidspunkt – allerede i 1941 – var der ved at opstå en modstandsbevægelse, og englænderne var interesserede i at få kontakt med os. Det var derfor, de sendte de to ned. Jeg arbejdede sammen med en der hed Knud Nielsen på SEAS, og han havde en bror, der var vognmand nede i Høsten Torp. Vognmanden kørte med mælk fra mejeriet Trifolium i Haslev til Frederiksberg i København.

Hammer gik mod København i nattens mulm og mørke, og han kom op at køre med vognmanden til Frederiksberg. Der takkede Hammer for turen, hvorefter han forsvandt. Hammer tog som det første ind til Politikken for at sætte en annonce i avisen, hvori han efterlyste en grøn dametaske, hvor låsen manglede, samt nogle andre småting. Så vidste modstandsbevægelsen i København med det samme, at det var gået galt. De kom ganske vist meget hurtigt i kontakt med Hammer, men kort efter kom det københavnske politi strømmende ind, de havde bogstaveligt talt ordre om at skyde ham. Sådan var forholdene dengang. Men modstandsbevægelsen fik hevet ham ned af køkkentrappen og ned til havnen, hvor han blev sendt af sted til Sverige med det samme. Herfra kom han hurtigt til England.

Modstandsmand

Det var episoden med Bruhn og Hammer, der fik mig til at starte en modstandsgruppe i Haslev. Jeg havde tit haft tanken i forvejen, men jeg havde ikke fået gjort noget ved det. Nu fik jeg dannet en gruppe ved at snakke med forskellige mennesker, som jeg kendte, og som ikke var bange for at sige, at de var meget imod tyskerne, og at de gerne ville være med til at smide dem ud. Jeg fik dannet en gruppe på fem mand. Siden voksede min gruppe til de syv mand, som den skulle være. Alle grupper skulle være på syv mand.

Jeg har hørt bemærkninger om, at det var mig der startede modstandsbevægelsen i Haslev. Det er ikke rigtigt, vi var mange, der dannede en gruppe. Men det var først da vi fik grupperne samlet i en centralledelse, at der virkelig blev en effektiv modstandsbevægelse ud af det. Modstandsbevægelsen blev efterhånden hele mit liv.

Til at begynde med lavede vi ikke sabotage, vi havde nok at gøre med at få modstandsbevægelsen bygget op. Vi var nødt til at være meget forsigtige, da vi jo ikke var kendt med at være besat af en fremmed magt. Mange var jo uforsigtige, alt for mange blev taget af tyskerne. Vi fik – også i Haslev – bygget en modstandsbevægelse op, og den bestod af mange grupper. Det var Måløe, der fik samlet grupperne i Haslev.

Bylederen

Måløe var fra Fåborg, hvor han var vokset op hos sin bedstefader, der var storkøbmand dér. Christoffer Måløe var godt begavet, og efter studentereksamen rejste han til København og blev marinesoldat. Han kom på Søakademiet og blev uddannet som løjtnant, men han fik aldrig sit eksamensbevis og blev aldrig løjtnant, selv om han fik gode eksamenskarakterer. Det skyldtes en episode, hvor han var lidt rapkæftet i højtstående personers nærværelse. Han gik til sin chef, en kommandørkaptajn og klagede sin nød. »Jeg kan ingenting gøre,« sagde chefen, »og det kan De heller ikke. Men jeg kan skrive Dem en anbefaling til Ø.K.«. Dér blev Måløe antaget og sendt til Siam i det fjerne Østen – Thailand hedder det nu.

Modstandsbevægelses sprængning af jernbanen i Haslev Orned. Juni 1944.

Han fik ordre på at anlægge en gummiplantage og fik vist på landkortet hvor den skulle være. Måløe vidste intet om gummiplantager, men i en forretning i Bangkok fandt han et lille hefte, hvori det hele stod. Og så gik han igang.

Først skulle han sejle til stedet, hvor plantagen skulle anlægges. Sejladsen gik op ad en flod, og han fik 28 indfødte til at sejle for sig. De var ikke alt for rare og en af dem sagde til Måløe: »Vi kan sagtens slå dig ihjel«. »Det kan jeg ikke forhindre,« svarede han; »men så skal I vide, at da bliver I dømt efter engelsk lov og bagefter bliver I hængt alle sammen«. Så kom der ikke flere trusler.

Måløe blev derude i 10 år sammen med mange andre plantage-chefer. Der var en dansker mere, en nordmand, en svensker og vist nok en englænder. Der var masser af gummi, og det var en god forretning. For ikke at vokse helt vidt, kom de sammen hver week-end – som regel hos Måløe. Det var simpelt hen nødvendigt for dem at træffe hinanden, og det har nok været en fornøjelig afveksling i ensomheden.

I 1920'erne var Måløe med i Home Guard Compagny, og hans gode forbindelse til englænderne kom modstandsbevægelsen til gode under besættelsen. Måløe var blevet ansat som personalechef på SEAS i starten af besættelsestiden. Vi kom meget hurtigt sammen, selvom han havde en chefstilling, og jeg kun var montør. Måløe havde af omveje fået at vide, at jeg havde dannet en gruppe. Der var mange, der gik og arbejdede selvstændigt, ikke alene mig, der var også mange på skolerne, der dannede en gruppe. Måløe havde den fordel, at han var militæruddannet, og det manglede vi andre så grusomt. Han blev hurtigt leder af grupperne i Haslev. Måløe havde kontakt til en masse officerer i hæren, som arbejdede i København, Roskilde, Holbæk, osv. Det var en god ting, at der blev samarbejdet over hele Sjælland. Måløe var sat i tjeneste af Secret Service, dem havde han kendt fra sin tid Siam. I alle besættelsesårene gav han hele tiden melding til den engelske efterretningstjeneste.

Sabotage

Min bror Jens Georg var depotbestyrer. Han havde gravet et hul i stengærdet ind til sanatoriet. Derinde havde vi vores våben. Det var i begyndelsen af krigen, hvor vi ikke havde brug for alle våbnene, maskinpistolerne bl. a. De lå i en trækasse, der var foret med tjærepap. De lå ganske udmærket derinde, men alligevel da vi tog dem frem og skulle skyde med dem, havde kolben spændt sådan i stålet, så man ikke kunne få dem til at funktionere. Det er helt utroligt, hvad et stykke træ har af kræfter. Vi måtte have fat i Kip, som var mekaniker. Han filede løs på maskinpistolerne indtil de igen fungerede.

Da befrielsen kom i 1945 var modstandsbevægelsen i Haslev på 200 mand. Alle sammen svært bevæbnede. I begyndelsen var det med våbnene et voldsomt problem, jeg blev tilbudt en dansk maskinpistol, som blev fremstillet på licens i Sverige. Den skulle koste 2000 kroner, men jeg ejede ikke de penge. Siden hen blev der nedkastet så mange våben, at vi havde rigeligt, endda så vi kunne hjælpe de københavnske grupper.

Vi havde god brug for de våben, man turde jo ikke gå ud i en aktion uden at være bevæbnet. Jeg havde en af de svære officerspistoler kaliber 11/35. Englænderne sendte nogle instruktører herover, der lærte os, at når vi var ude i aktion, skulle vi altid gå med pistolen ladet og spændt og bærende foran os. Hvis der pludselig stod en tysker foran os, skulle vi bare trykke af. Det syntes folk nu bagefter var noget ganske forfærdeligt barbarisk noget. Men krig er jo ikke spøg.

Jernbanen her ved Haslev blev sprængt to gange. Det kom sig af, at de allierede havde deres invasion i gang nede ved Frankrig. Tyskerne måtte trække alle de tropper til sig, som de havde, også de tropper de havde dels her i Danmark og dels i Norge. De fra Norge kom denne vej. I starten kom de tværs over Sjælland til Korsør, men sabotørerne dernede sprængte banen på den strækning. Så kom de ind over Køge-Haslev-Næstved, og så sprængte vi banen her. I første omgang var det ikke alverdens skade, der skete, men i hvert fald nok til at trafikken blev stoppet et stykke tid.

Næste gang blev banen sprængt ude ved Stoksbjerg. Det foregik der, hvor Susåen løber under banen. Her i Haslev Orned var det en enkelt mand, der sprængte den. Man var inde på, at det var bedst, der kun gik en enkelt mand og luskede rundt. Hvis det var en hel gruppe ville det vække opsigt. Ude ved Stoksbjerg foregik det på den måde, at vi i modstandsbevægelsen havde en trafikassistent, der arbejdede på Haslev station. Han skulle på banecykel køre tur to gange om dagen. En tur nord på, og en tur syd på for at være sikker på, at banelegemet stadigvæk var intakt. Det gjorde man på alle stationer. Han fik sprængstofferne med derud, og hele broen over åen blev sprængt i stykker af to mand, som ventede derude.

Jeg havde en del at gøre med illegale blade. Dem fik jeg flere forskellige steder fra, bl.a. fra Frit Danmark, Studenternes Efterretningstjeneste og fra Kommunisterne. Land og Folk hed det dengang. Jeg havde rigeligt at dele ud af, og somme tider var det lidt af en belastning, for jeg havde så meget andet der også skulle gøres, men alt sammen blev delt ud. Ofte hjalp min kone med omdelingen, og det var vel ikke helt ufarligt, – var vi blevet taget, havde det været ind på Shell-huset. Alting var jo farligt dengang.

Jeg husker en nat vi skulle ud til våbenedkastning ved Sparresholm. Vi var mange derude, og alle var svært bevæbnede. Vi havde »lånt« en lastbil på SEAS og holdt ude i skoven. Tegnet til flyveren blev givet med en lomme-

lygte, et langt og to korte blink. Vi kunne høre maskinen og dunkelt se den. Men den var langt syd for os. Der skete ikke noget, han så os ikke og fløj forbi. Men jeg ved godt, hvad han gjorde med våbnene. Det var en aftale mellem modstandsbevægelsen og Royal Air Force, at hvis ikke de kunne finde nedkastningsstedet, skulle de flyve ud til Holmegård og droppe containerne i mosen. Så hvor mange våben der ligger derude, ved jeg ikke, men der er fire meter dynd, så de ligger godt gemt.

Arbejdsliv under krigen

Jeg husker en lørdag, mens vi var udstationeret, hvor vi cyklede fra Haldagerlille og kom hjem ved totiden. Jeg var oppe i Jernbanegade, hvor jeg skulle hente mit ur ved urmager Henriksen, som havde haft det til reparation. Lige som jeg skulle til at gå ind ad døren ved urmageren dirrede det voldsomt i luften. Det var en sværm amerikanske bombemaskiner på vej sydover. Der var to tyske jagere, som var gået til angreb. Vi kunne høre salverne fra de amerikanske 12/7 maskingevær. En af tyskerne faldt ned ude ved Torøje, hvor den blev helt begravet i jorden. Den anden tyske jager blev også skudt ned.

Engang var vi udstationeret og boede på hotel Masnedssund. Hans fra Simmendrup var med i vores sjak, og da der var fuldt belagt på hotellet, fik vi et soveværelse til 4. Det passede lige til os, vi var jo fire mand i sjakket. En aften havde vi været henne i en dansebule. Vi tre var gået hjem i seng, og Simmendrup-Hans kom til sidst. Idet han kom ind i værelset, kaldte han på os. »Kom her og se, der er fand'ne juletræer!« Det var lys, som de allierede kastede ned, og de lignede juletræer. Der var jo mørklagt alle vegne. Jeg sagde til Hans: »Hold nu din kæft Hans, og gå hen og læg dig. Vi skal jo op og på arbejde i morgen.« »Jamen, I skal fand'ne komme hen og se,« svarede Hans. »Nej,« sagde jeg, »vi har set nok af det der, nu skal vi sove.« I det samme kom der et kolossalt brag, og hotellet stod og rystede. Lidt uden for byen var en amerikansk bombemaskine styrtet ned, fordi den var blevet vingeskudt på turen nede fra Tyskland og ind over Bæltet.

Ude i Ørslev Frage – en lille bebyggelse for sig selv – kastede maskinen de tre bomber, den havde. Det var ikke ret langt fra børnesanatoriet i Stensved. Om morgenen blev der ringet fra SEAS til Anker, der var vores sjakbejs, om at vi med det samme skulle tage ud til Ørslev Frage, for der var sket noget derude. Vi tog derud, og vi kunne se at på børnesanatoriet, var der ikke en eneste hel rude, de var blæst ud alle sammen. Lidt inde på en græsmark var der en fordybning, det så ud som om, der var blevet gravet grus. Det var der de tre bomber var faldet. Vi skulle jo hen og kigge på det. Ude ved landevejen stod der master, i en af dem var der et stykke bombemateriale, som var gået lige igennem. Der var et hul på størrelse med en knyttet hånd.

Lidt længere henne kunne vi se, at maskinen havde været nede og tage jorden og så gået op igen. Vi gik et lille stykke igen, og der lå ruinerne af et lille husmandssted. Vraget af bombemaskinen lå vel cirka hundrede meter længere fremme, og flyet var i små stykker. Værre var det da vi kom hen og så på husmandsstedet. Det var nedbrændt. Inde i stalden lå der to døde køer og en lille hest, hvor hovedet var klippet af og lå ved siden af kroppen. Manden og konen var begge blevet dræbt. De havde en datter på 16 år, som tjente på en gård i nærheden. Hun havde haft fri og været hjemme og overnatte, hun døde også. Besætningen på maskinen var nået at springe ud med faldskærm, og de gik mod Stevns. Der var nogle modstandsfolk nede sydfra, der havde fundet ud af, at de var marcheret derop. Inde på Stevns havde man en meget aktiv modstandsbevægelse, og besætningen blev sendt til Sverige fra Gjorslev Bøgeskov.

Når Simmendrup-Hans fik begyndt at drikke gik han lige fra SEAS og ned på Statafkroen. En aften da Hans i en ordentlig brandert kørte hjem gik det galt. Om morgenen skulle vi møde tidligt. Jeg var med på det samme hold som Hans. Vi skulle hurtigst muligt få gjort klar til at rejse master og få ført strøm hen til en tørvemose, som SEAS havde nede i Ørslev mose. Men Hans kom selvfølgelig ikke. Så ringede sjakbejsen til Simmendrup og fik fat i hans farbror, der var smed og som boede lige ved siden af Hans. Han sagde til sjakbejsen: »Nej, han kommer ikke. Det kan sgu' ikke hjælpe noget, sådan som han ser ud.« Der gik et par dage, før Hans kom igen. Hele ansigtet var sort. »Hva' er der sket Hans? Hvordan er du kommet til at se sådan ud?« »Ja...« sagde Hans, »jeg kørte ud gennem skoven på stien ved siden af

Grupperne i modstandsbevægelsen skulle være på 7 mand. To mand fra min gruppe kom fra Sønderjylland, hvor jorden havde brændt under dem. De rejste hjem få dage efter befrielsen. De resterende var, fra venstre: Poul Johansen, Henning Jacobsen - kaldet Kip, Sigurd Andersen, Jens Georg Jensen og Emil Jensen.

vejen, og så væltede jeg.« Dengang var stien belagt med slagger, og Hans havde pløjet ansigtet igennem slaggerne. Næsen og panden var helt sat til med materie og slagger. Der gik et par dage og pludselig var det væk. Så sagde jeg til Hans: »Hvad har du gjort ved det? Nu er betændelsen jo væk.« »Jeg tog fandtme min lommekniv og skrabadet det hele af.«

Befrielsen og tiden derefter

Ved krigens slutning

Det var en stående parole, at når tyskerne kapitulerede, skulle samtlige gruppeførere melde sig til kommandoen her i byen, og dér få udleveret instrukser og armbind. Alle gruppe- og delingsførere fór jo rundt i byen. Den sidste jeg var ude ved, og som boede længst væk, var gartner Ferdinand Ulric. »Kom med op oven på,« sagde han. Så fandt han en flaske champagne. »Den har jeg gemt lige fra 1940 og til nu. Nu skal vi drikke den.« Vi drak nu ikke det hele, for jeg skulle videre. Grupperne skulle samles næste morgen og stille ude i Hesede skoven kl. 4.30. Det gjorde vi alle sammen.

Sigurd, som var min næstkommanderende i gruppen, var en hård negl. Vi gik derude og ventede på at der skulle blive givet ordre til at tage afsted mod Haslev. Sigurd havde en af disse her lyseblå CF-kapper, hvor man skulle helt om bagved for at få fat i en lomme. Deri havde han håndgranaterne. Pludselig stod han og rodede bagpå kappen, samtidig med at han talte: »En-totre.« »Hvad tæller du efter«, spurgte jeg. »Jo« sagde han, »jeg har en håndgranat i lommen, men jeg kan mærke, at sikringen sidder fast i foret, og så kan jeg ligeså godt lade den være, for jeg kan alligevel ikke nå at få den op.«

Da vi nåede ind til Haslev, gjorde vi holdt, hvor Skolegade munder ud i Søndergade og Troelstrupvej. Så snart vi var klar over, at tyskerne ved seminariet ikke ville i kamp, var der ingen grund til at blive der mere. Vi havde ikke den fjerneste lyst til at tage tyskerne til fange, når ikke de gjorde noget. De fik lov til at passe sig selv. Vi kørte hen ad Vestergade og ned i Jernbanegade, hvor vi overtog gestapos kontor. Det var der, hvor Irma havde haft forretning. Der gik altid en gestapomand vagt udenfor.

Jeg kan huske engang, hvor Vammer – en af byens originaler – cyklede forbi med sin kost, skovl og spand. Ud for gestapomanden tabte han spanden, så den rullede skramlende hen over stenbroen. Gestapomanden havde nær gjort i bukserne af forskrækkelse. Tyskerne kendte jo godt Vammer. Han råbte bare til vagtmanden: »Kaput, kaput, kaput!«, og der skete ham ikke noget.

Jeg var med i vagtkommandørtjenesten. Der skete jo så meget lige efter krigen. Jeg husker, at en dame oppe fra Skolegade ringede og fortalte, at der hang noget mærkeligt ude i hendes låge. Vi sendte en gruppe derop, – det var mejerist Markers gruppe, og han kom så tilbage og meldte, hvad det var. Det var en tysk håndgranat, der hang i afsikrings splitten. Hvis den gamle dame havde gået ud og åbnet havelågen var hun blevet sprængt i luften. Folk lærte hurtigt, at de skulle holde fingrene væk fra tyskeres efterladte våben og ammunition.

Den engelske hærkommando forlangte, at når tyskerne skulle forlade Danmark, var det deres mening, at de skulle køre med vores tog. Men vi var enige over hele linien om, at tyskerne ikke havde andet at gøre end marchere. Når de kunne marchere herop, så kunne de også marchere hjem. Så forlangte den engelske hærkommando, at for hver 30 mand der var i gelederne skulle der være en mand, der bar en karabin, så de kunne holde orden i gelederne. Inden de var nået ud af byen, havde de kastet deres våben ind i folks haver.

Efter krigen blev der nogle tyskere på seminariet. Seminariet var hvidkalket, en nydelig bygning at se på. Men tyskerne havde malet den sort med kamuflagefarve. Et stykke hen på sommeren var der tale om, at kommunen skulle engagere håndværkere til at skrabe alt det sorte maling af og så kalke bygningerne igen. Det ville blive hundedyrt. Jeg var en af dem i frihedsrådet, der sagde: »Ikke tale om, tyskerne har smurt det på, de skal selv skrabe det af.« »Kommunen kan købe nogle murskeer og kalkkoste, så kan de først skrabe alt det sorte af og bagefter kan de kalke det.«

Sognerådsformand Opstrup var rasende, men det tog vi os ikke af, for umiddelbart efter befrielsen havde modstandsbevægelsen overtaget al myndighed i landet. Der fandtes ikke anden myndighed end modstandsbevægelsen. Det måtte han bøje sig for. Tyskerne skrabe alt det sorte af, og seminariet blev så pænt og hvidt, som det er nu.

Jeg er sikker på, at tyskerne godt vidste, at Tyskland lå i ruiner, de var glade for at blive heroppe. Her fik de mad hver dag, det ville de ikke få, når de kom hjem. Tyskerne var godt tilfredse, og vi var også godt tilfreds med at få seminariet gjort hvidt igen og samtidig spare en hel masse penge. Det kostede ikke andet end kalken og så de murskeer, der skulle bruges.

Der skete jo også ting, der ikke burde være sket. Engang måtte vi sende en gruppe op i Jernbanegade. Det var nogle danskere, der havde fået fat i to

piger, som gjorde tjeneste på Axelhus, hvor tyskerne havde kantine til SS'erne. Der havde de jo de to piger, som stod til rådighed. De piger fangede folk ude i Jernbanegade og klippede håret af og hængte det op i jernmasterne. Der var en som ringede til os og sagde, at det kunne vi ikke være bekendt. Marker sendte omgående 3 mand derop. De måtte gå så vidt at skyde op i luften, før folk slap pigerne.

Befrielsesfilmen

Der er lavet en film om befrielsen her i Haslev. Fotografen hed Dan Laurssen og var adjunkt på gymnasiet. Noget af filmen er fra 5. maj, og ellers optog han en hel masse ude fra Lysholm skole, som var interneringslejr. Alle som var internerede – og det var så vidt jeg husker omkring 70 – gik derude under bevogtning. I modstandsbevægelsen regnede vi ikke med, at alle de mennesker skulle i fængsel. Vi vidste, at mange af dem var nogle kvajhoveder, der havde gået og pralet af deres nazisme. Vi vidste også, at når frihedsbudskabet kom, ville folk styrte ud på gaderne. Og det var lige hvad der skete. Vi vidste også – det havde vi snakket om – at hvis bare én sagde, nu går vi hen og hænger den og den, så ville de have gjort det. Men vi var i modstandsbevægelsen enige om, at vi ville undgå de lange knives nat. Derfor blev de interneret.

Der skete dem jo faktisk ikke noget. De havde jo tag over hovedet og fik mad og drikke. Men det var nedværdigende at mange af byens spidser også gik derude. Derfor var det bedre borgerskab med sognerådsformand Opstrup i spidsen dybt forargede over, at sådan en film var optaget. De forlangte den udleveret, hvilket vi nægtede. Siden hen da modstandsbevægelsen var opløst, fik sognerådet fat i filmen, og de klippede alt det væk, som de ikke kunne lide. De af byens honoratiories, som var med på filmen, blev klippet fra. Jeg ved at filmen findes på lokalhistorisk arkiv, og jeg har sagt til Anelise Hovmand, at den er komplet værdiløs, når først man har klippet det væk, som nogen ikke vil se. Den har ingen værdi længere. For min skyld kan den gå til grunde.

Efter krigen var det svært for os at komme i gang igen med det daglige arbejde. Der var en hel masse der skulle bevogtes. I Tybjerg var der

anlæg med flyveplads og radaranlæg. Når man har været med i krigen i flere år, så er man ikke spor interesseret i at anvende våben mere. Det var der heller ikke nogen af os der var. De første der kom på vagt i Tybjerg var engelske soldater. Englænderne havde ikke gået vagt i ret mange dage før de sagde at det ville de ikke have noget med at gøre. Så satte man politiet derud. De var der også kun nogle få dage, de ville heller ikke gå derude. Så bad man modstandsbevægelsen om at komme derud. Min gruppe sagde: »Gu' vil vi ej, nu er krigen forbi og nu holder vi op.« Det gjorde de alle sammen.

Det var telefoncentralen og radaranlægene der skulle bevogtes. Det nemmeste havde været at sprænge det hele i luften, hvilket da også blev resultatet senere hen. Garderhusarerne fra Næstved holdt også vagt derude en overgang, men de nægtede også. Der var lige ved at blive et oprør, for man ville ikke mere. Så overtog CB'erne vagten derude. Midt på sommeren måtte installatør Otto Petersen derud, for de havde ikke noget vand. »Det er ikke så mærkeligt,« sagde Otto Petersen, »der er nogle der skruet hele vandpumpelanlægget af.« Det var en af CB'erne, der havde taget det med hjem og solgt det. Det var jo egentligt beskæmmende, at man skulle holde vagt, for at vagterne ikke skulle stjæle.

Der var 52 tyske telefondamer derude, og det var ganske unge piger. Jeg kan huske, at Måløe fortalte, at han havde været derude og tale med en officiant, som var vagtchef for telefondamerne. Han lå og rodede det meste af tiden med pigerne. Snart blev de tyske piger hjemsendt, og det hele endte med, at englænderne kom og sprængte radaranlægget i luften.

Under krigen havde englænderne bedt modstandsbevægelsen i Haslev om at sprænge radaranlægget i luften. Englænderne ville gerne have en skitse over, hvordan det så ud, hvis de eventuelt skulle bombe. Måløe fik lavet det sådan, at jeg med mit hold af SEAS blev sendt derud for at skifte nogle master. Når vi havde sat nye master op, skulle der foretages en opmåling, så man hjemme på kortet kunne se nøjagtigt, hvor masterne stod. I dette tilfælde drejede det sig om, at jeg skulle udmåle, hvor langt det var mellem de forskellige radaranlæg. Jeg kunne gå inde mellem tyskerne og måle op uden at de sagde noget. Englænderne fik skitsen af Måløe. Det var jo ham der som mellemmand sørgede for at det kom videre til England. Måløe var med i Secret Service. Det var jo en slags spionage.

*Fra prøveskydningen i grusgraven ved
Feerslev: Emil Jensen med bazooka.*

Længe før den tid havde jeg spioneret for englænderne. De var hele tiden interesseret i at vide, hvor de tyske tropper befandt sig, hvad det var for enheder, og hvor mange de var. Når jeg arbejdede ude i terrænet, kunne jeg nogenlunde bedømme, hvor mange de var. Jeg havde af Målø fået et stykke papir med tyskernes skulderdistinktioner, så jeg kunne se, hvilken afdeling de hørte til. Man skal være varsom med at sige, at man har været spion, men jeg har aldrig spioneret for andre end englænderne. Jeg har samlet mange af den slags oplysninger og givet dem til Målø, som sendte dem videre. Han var personalechef på SEAS, og da han og jeg stod hinanden temmeligt nær, var det naturligt, at han benyttede mig til at samle oplysninger.

Under hele krigen havde jeg jagten ude hos Hans Hansen i Nordskoven. Der var to mand fra gruppen, som gerne ville prøveskyde våben, bl.a. min

bror Jens Georg, idet han ikke havde forstand på at betjene et våben. Dengang havde vi fået maskinpistoler. Poul Johansen var mere vant til at skyde. Han havde været soldat og skudt med maskingevær. Jeg skulle så introducere dem i, hvordan man gjorde, og vi gik ind igennem skoven og hoppede ud der, hvor bækken løber ud. Jeg sagde: »Nu bliver vi her og skyder, der hente krummer bækken og så sætter vi en skive op der, så kuglerne går ind i skrænten.« Det var jo meningen, at der kun skulle skydes et skud af gangen, men selvfølgelig glemte Jens Georg at slippe aftrækkeren, og så gik der to skud. Det var jo ikke så godt, for det kunne høres viden om. Der boede en gammel mand over for Hans, og han var en lun rad. Han kom hen til os og sagde: »Nå, I er ude at skyde.« Jeg havde mit jagtgevær med over nakken for at have et alibi. »Ja,« sagde jeg, »jeg er ved at købe det her gevær, og så skulle vi lige prøveskyde det.« »Ja, ja,« sagde han, »det skyder godt kunne jeg høre.« Han vidste jo godt, hvad vi lavede, men sladrede selvfølgelig ikke. Det var forbavsende få, der stak os. Vi havde dog en enkelt stikker her i Haslev. Han nåede at stikke to modstandsfolk. De var begge fra København, men de var blevet sendt herved på en opgave. Den ene af dem blev dræbt.

Da modstandsbevægelsen begyndte i sin tid, manglede vi jo våben i uhyggelig grad. Efterhånden som det blev organiseret, og nedkastningerne fandt sted, havde vi faktisk rigeligt med våben. Jeg undrede mig over, at vi fik tildelt to bazookaer, det er jo ikke lige det man bruger til sabotage. Efter befrielsen var der visse våben, vi aldrig havde prøvet at skyde med, da vi ikke under besættelsen bare kunne gå ud i skoven og prøveskyde bazookaer. Det er jo et farligt våben, som skyder med panserværnsraketter. Der var nogle stykker, der var i lag med mig, om at de gerne ville prøve at skyde med en bazooka. Bl.a. gartner Ulric og forpagter Teisen fra Statafgården. Jeg fik tilladelse af kommandanten til at prøveskyde våbenet på betingelse af, at jeg tog ansvaret. Så sagde gartner Ulric: »Hvem skal nu skyde det første skud« »Det skal jeg nok,« sagde jeg. Det foregik ude i Sognefogedgårdens grusgrav i Freerslev. Der lå jeg godt oven på en grusdyngge og kunne skyde. Jeg havde anbragt en hegnspæl på jorden en snes meter fremme, som jeg skød mod, – men ikke ramte. Jeg prøvede en gang til og holdt noget lavere og ramte denne gang. Der blev ikke meget igen af hegnspælen.

Så skulle gartner Ulric skyde, og han ramte målet med det samme, han var blevet klar over, hvordan der skulle sigtes. Til Teisen sagde jeg: »Nu skal du

altså holde lidt højt, den sætter sig meget.« Han holdt så højt, at den gik ind over kanten af grusgraven og forsvandt ud over en nysået mark. Teisen rejste sig meget forlegen. »Hvor blev den af,« spurgte han. Da var det at Ulric sagde – han havde altid en bemærkning klar: »Den gik ud til Lacoppidan, om et øjeblik ryger Sofiendal i luften.« Det gjorde den nu heldigvis ikke, for den gik ikke længere end ned i en tjørnehæk. Den kunne man jo ikke komme ind i, selvom Helge Madsen ville forsøge. Jeg sagde at det skulle han ikke, raketten kunne jo eksplodere, når han tog den ud. Jeg sendte ham ind til Måløe for at få udleveret en sprængladning, og vi sprængte den så væk. Både granat og sprængladning eksploderede med det resultat, at der blev ryddet ca. 2 kvm af tjørnehækken. Raketstyret af panservognsgranaten røg i en bue op i luften og ind over vejen fra Haslev Orned til Freerslev. Der havde vi en mand posteret, og han kunne se den forbandede tingest, der kom flyvende ind over hovedet på ham.

Gartner Ulric var vel omkring 25 år ældre end jeg. Han døde lige efter krigen. Han havde dårligt hjerte, men han var med til det sidste i frihedskampen, og det kunne han ikke holde til. Sidste gang jeg traf ham var ude i hans gartneri, hvor han kom humpende. Jeg spurgte, hvad der var i vejen med ham, og han viftede bare afværgende. »Det er sket med mig,« sagde han. Der gik ikke ret lang tid før han døde. Han var meget konservativ og var en af de mest patriotiske, jeg har truffet i mit liv. For ham var det alene Danmark, der betød noget. Jeg ved ikke, om man træffer den slags mennesker mere. Det gør man nok ikke, så ville man blive latterliggjort. Men jeg fik en anden holdning til de konservative, end jeg havde fra begyndelsen. Jeg lærte, at man ikke skal tro, at alle de andre er forkert på den, fordi de ikke mener det samme som en selv.

Jeg er somme tider blevet spurgt, hvorfor jeg meldte mig ind i Danmarks Kommunistiske parti, og ikke bare nøjedes med at være socialdemokrat som de fleste andre. Dengang var der ikke så mange, der gik hen og blev socialdemokrater. Vi vidste jo, at socialdemokraterne dansede cancan med tyskerne inde i den Dansk-Tyske Forening. Jeg havde læst i avisen, at man fra socialdemokratiets side meddelte alle, at hvis nogen af deres folk gik ind i modstandsbevægelsen, og partiet blev klar over det, så ville de blive ekskluderet af socialdemokratiet. Men når man nu ved, at enten man blev ekskluderet af socialdemokratiet eller fagbevægelsen, så ville ens navn og adresse blive

offentliggjort i avisen Socialdemokraten, – det ville jo være en mægtig fordel for Gestapo at sidde og læse sådan noget. Det ville formentlig og forhåbentlig ikke kunne lade sig gøre i dag, men dengang kunne det altså, og det er forklaringen på min indmeldelse i DKP. Der var enkelte socialdemokrater med i modstandsbevægelsen, – også i min gruppe, men i det store hele, så holdt man sig væk fra socialdemokratiet.

Jeg ved da godt, at da krigen var forbi, og der var gået nogen tid, så bekendtgjorde man fra Folketinget, at Hedtoft var landets første og største frihedskæmper. Det syntes jeg ikke man skulle have gjort. Det eneste politiske parti, der opfordrede til modstand mod besættelsesmagten var kommunisterne. Der var enkelte konservative, som også gjorde det, men de måtte flygte ud af landet, ellers havde de ikke overlevet. Kommunisterne havde kun et program, og det var at bekæmpe tyskerne til Danmark var frit igen. Da det lokale frihedsråd ikke kunne virke, hvis der ikke var såvel konservative som kommunister med – og da der ingen kommunister var i Haslev, meldte jeg mig ind efter aftale med Måløe. Man kunne ikke blive optaget i DKP, hvis man ikke var med i modstandsbevægelsen eller forpligtede sig til at tilslutte sig den. Det var betingelserne.

For mit vedkommende var det nemt, idet jeg havde dannet en gruppe. Jeg blev optaget i 1942. Der var nogle der sagde om mig, at jeg ikke bare var en kommunist, men at jeg var en forbandet kommunist. Jeg har mange gode venner her i Haslev, folk var ikke så socialistforskrækkede, som man gerne ville gøre dem til. Selvfølgelig var der nogle, der var helt forstokkede. Men nogle af mine bedste venner her i Haslev var konservative.

Elva

Min kone traf jeg inde i København. Hun var kommet til København og havde ikke noget at bestille. Hun fik arbejde i min brors gartneri, og der kom vi til at arbejde sammen. Det blev hurtigt os to. Vi var lige fattige, vi kom jo begge fra fallerede hjem. Når vi havde sparet lidt sammen, så vi kunne tage en tur i Tivoli eller på Dyrehavsbakken, var alting jo fryd og gammen.

I året 1942 blev jeg gift med Elva, det foregik inde i København hos hendes søster. De holdt brylluppet og bryllupsmiddagen for os. Vi blev gift på

Københavns rådhus. Vi ville gerne have været gift her i Haslev, men det var sådan, at det skulle være på min fødselsdag den 7. november, men kirken var lukket den dag, jeg husker ikke hvorfor.

Inden vi blev gift, fortalte jeg Elva, at jeg var med i modstandsbevægelsen. »Det havde jeg også ventet, jeg var blevet skuffet, hvis du ikke havde været med!«, svarede hun. Elva gjorde en kæmpe indsats i de der år, jeg var jo næsten aldrig hjemme, jeg var altid ude i et eller andet. Det er ubegribeligt, at hun kunne holde til det, for hun vidste jo aldrig, om jeg kom hjem igen. Elva var ikke direkte involveret i modstandsarbejdet. Hun har aldrig med et eneste ord beklaget sig over de år. Hun havde kræfterne til det.

Under krigen kom Elvas søstersøn fra Hamburg op og besøgte os for at komme lidt til kræfter. Han var 12½ år dengang og var medlem af Hitlerjugend, det forlangte de dengang. Hans far var nødt til at være nazist, – han var farvehandler, og hvis han ikke var blevet nazist, var han blevet boykottet og havde aldrig fået nogen forretning.

Vi havde det sådan, at vi altid fik frokost om søndagen med masser af spegesild, lavet til på den måde, som kun min kone kunne. Men drengen ville overhovedet ikke smage dem, og havde man set, hvilke spegesild de fik i Hamburg, ville man have givet ham ret, for de var ikke til at spise. Jeg fik ham overtalt til at smage sildene, og de smagte ham så godt, at han tømte skålen. Vi boede til leje et sted, hvor ejeren havde den øverste lejlighed. De havde to drenge, og de var gale på søstersønnen, fordi han var tysker. Han kaldte mig Carlie, – jeg hedder Carl Emil, det lavede han om til Carlie. En dag sagde han til mig: »Carlie, was ist ein 'hundeprop'?« »En hundeprop,« sagde jeg. Så forklarede jeg ham, hvad en hundeprop var. »Ah, ein schreckpatron.« »Ja,« sagde jeg, »men hvorfor spørger du om det?« »Jo, den største af drengene ovenpå sagde, at jeg skulle have en hundeprop i røven!«

Det var frygteligt at tænke sig, at sådan en dreng skulle indkaldes og på løjtnantskole og derefter til fronten. Men det fik vi da heldigvis forpurret. Først var han ved os i tre måneder. Derefter kom han til en tante i København, hvor han også blev i tre måneder. Af en eller anden årsag må tyskerne have glemt ham, for han blev aldrig indkaldt.

Det sidste år af besættelsen gik Elva og ventede sig, og det var med fuldt overlæg, nu ville vi have et barn. Han blev født den 11. maj 1945. Jeg var stadigvæk i tjeneste dengang, men jeg var selvfølgelig oppe på sygehuset for at

ønske hende tillykke, sige tak og give hende og vores lille dreng et kys. Overlægen kom ind på stuen og sagde; »er drengen født med armbind på?!?« Det var vist doktor Gøetken.

Dengang var hver eneste dag næsten 24 timers arbejde. Da krigen sluttede var jeg gruppefører, medlem af det militære kommandoudvalg, medlem af frihedsrådet og medlem af kontoret for særlige anliggender. Alt dette havde jeg at passe. Jeg havde aldrig fred. Jeg holdt til det, men der var mange af mine kammerater, der brød sammen. Deres nerver var ødelagt. Bopa havde en hel del sabotører, der havde det ligesådan da krigen var forbi, – de brød sammen. Vi tog mange af dem ned til os her i Haslev og fik dem indkvarteret hos os selv. Men de var så ødelagte, at der ikke var noget at gøre, de fleste drak sig ihjel. Det er der aldrig nogen, der har snakket om. Man kan vel sige, at de også faldt.

Da krigen var forbi, og vi havde afmønstret, kom jeg hen på sommeren i arbejde på SEAS igen. Da vi nåede slutningen af sommeren, arbejdede jeg en dag oppe i en mast, og min makker Hans Simonsen gik og arbejdede dernede. Han gik hen i bilen for at hente noget, og da han smækkede bildøren, faldt jeg ned af masten. Jeg fik et chok. Jeg blev klar over, at jeg ikke havde nerver af stål. Alle de som havde gjort en kæmpe indsats i Bopa og andre steder fik ikke nogen hjælp. Vi vidste ikke noget om psykologhjælp dengang.

Senere kom der også andre reaktioner. Det kneb med at sove om natten. Jeg drømte ikke om krigen og havde heller ikke mareridt, men jeg kunne bare ikke sove. Det var nerverne. Der var en læge på Ringsted sygehus, der fortalte, at der går 3 måneder, så kommer reaktionen. Det varede et par år, før jeg kom over det. Det var meget ubehageligt, og jeg havde det rigtig dårligt. Men jeg fortrød ikke at jeg havde været med i modstandsbevægelsen.

Under hele krigen var min kone meget rolig og afbalanceret. Det var egentlig ufatteligt, for hun vidste jo godt, at når jeg tog afsted om aftenen og stak pistolen i inderlommen, så skulle jeg ud til et eller andet. Jeg fortalte aldrig noget, og hun spurgte ikke. Det hun ikke vidste, kunne hun jo ikke blive tvunget til at fortælle. Men der er ingen tvivl om, at da det hele så var forbi, så har hun nok haft det ligesom jeg. Der var i hvert fald perioder, hvor hun ikke havde det ret godt.

Vi skal jo gøre os klart, at det lå i luften, at de der sad inde på Christiansborg for størstedelen vedkommende var vores fjender, fordi vi gik imod den

politik, som de ville have gennemført. Men vi nægtede at acceptere den politik. Det var jo ikke bare en lille flok, vi var 42.000 mand under våben, da tyskerne kapitulerede. Det var jo ikke bare små grupper, det var en folke-rejsning.

Det var først bagefter, da man dannede hjemmeværnet, at det blev klart for mig, at der var mange, der følte, at de burde have været med i modstandsbevægelsen, men som ikke havde haft mod til det. De meldte sig nu bagefter til hjemmeværnet. Det skal jeg ikke klandre dem for, for de havde altså ikke kunnet.

Vi skal også passe på, at vi ikke fremstiller os selv som helte eller folk med nerver af stål, for det var vi ikke, – vi var almindelige mennesker. Men jeg vil da godt indrømme, at når folk spørger om jeg nogensinde var bange, så svarer jeg nej, det var jeg aldrig. Men jeg var ofte bange for, at der skulle ske noget med min kone eller min familie, – det var hårdt belastende.

Mindestenen i Præstelunden i Haslev

Allerede sidst på sommeren i 1945 fremstod tanken om at rejse en mindesten for frihedskampens ofre her i Haslev. Planen kom fra ingeniør Aage Hansen, som ejede og drev Haslev Elektro Industri, og efter forslag fra pastor Thomas Brun skulle stenen placeres i Præstelunden, som faktisk var byens eneste offentlige anlæg.

I løbet af sommeren 1945 opløstes Danmarks Frihedsråd og dermed dets lokale komiteer landet over. Der blev ved »Befrielsesregeringen« dannelse oprettet et »Ministerium for særlige anliggender«, som skulle tage sig af de spørgsmål og problemer, mest af social karakter, som frihedskampen havde efterladt.

I Haslev, som i andre byer, afløstes Frihedsrådets Lokalkomitee efterhånden af »Kontoret for særlige anliggender«, som stod direkte under ministeriet. I ledelsen for dette kontor sad arkitekt Otto Brüel, ingeniør Einer Mortensen (ansat hos Brüel) og undertegnede montør Emil Jensen. Jeg mener, at der var et medlem mere, men jeg erindrer desværre ikke mere hvem. Det blev overdraget kontoret at arbejde videre med planerne om min-

Mindestenen i Præstelunden over Besættelsestidens faldne. Indskriften lyder:

*Forði det bedste du os gav
gror folkets liv af heltens grav.*

(Mikael Borre foto)

destenen, i tæt samarbejde med pastor Brun, hvis indsats nok var stærkt medvirkende til, at det var blevet en folkesag her i byen.

Først skulle man finde en sten, der var velegnet til formålet. Nu var det sådan, at der i skoven Haslev Urned fra Arilds tid havde ligget to store sten, ca. 200 meter nord-vest for Navnebøgen. Jeg husker disse to sten fra min tidlige barndom, de kaldtes hesten og koen, fordi de lignede disse dyr i liggende stilling. Engang i 1924 havde Bregentved hentet den ene af stenene, som blev anvendt til et minde i Bregentved Slotspark. Den anden sten var knækket under et forsøg på at tage den op, men det største stykke var stort nok til det her omtalte formål.

Vi fik tilladelse til at tage den af grev Moltke, og Brüel fik en lokal stenhugger til at bedømme dens anvendelighed, og stenhuggeren sagde god for den. Den lå som nævnt et godt stykke inde i skoven, og den var meget vanskelig at få ud til fast vej, fordi skovbunden var blød og fugtig. Men ved hjælp af nogle elmaster, stillet til rådighed af SEAS, fik vi lavet en slags slæde, som

stenen blev hejst op på. Så kunne vi ved hjælp af taljer, wirer m.m. og 4 svære heste stillet til rådighed af forpagter Eric Lacoppidan, Sofiendal, få trukket stenen ud til fast vej. Resultatet var at vi alle var sorte af mudder, præsten indbefattet.

Stenen blev så fragtet ind til Charlottenborg i København på en lastbil, og der var truffet en aftale med kunstneren Luchow Nielsen om at hugge stenen. Allerede dagen efter at stenen var ankommet til Charlottenborg, ringede Luchow Nielsen og meddelte, at den sten kun kunne bruges til vejskærver. Nu var vi efterhånden nået et godt stykke ind i 1946, og til alt held var der en egnet sten til salg inde på Charlottenborg, og den købte vi omgående. Vi havde bare ingen penge, så vi måtte arrangere en indsamling i al hast, og pengene blev da også skaffet til veje, jeg tror, at det var 250 kroner.

Samtidig var vi kommet i en ubehagelig situation, eftersom vi havde trukket på så mange menneskers hjælpsomhed, både med hensyn til rent praktisk arbejde og på andre måder. Vi talte meget om det i ledelsen af særkontoret, og et flertal gik ind for ikke at meddele offentligheden, at det faktisk var en anden sten, og ikke den som med megen møjle var blevet slæbt ud af skoven. Begrundelsen var, at det ville være en stor skuffelse for de mange, der havde været engageret, og måske også en bet for os selv. Derfor tav vi om stenens oprindelse.

Mindestenen blev afsløret i Præstelunden den 4. maj 1947, og der var mange mennesker til stede, ikke mindst tidligere deltagere i frihedskampen. Desuden deltog også billedhuggeren Luchow Nielsen. Personligt mener jeg, at kommende forskere skal have mulighed for at finde realiteterne i denne sag. Det være hermed gjort.

Arbejdsår på SEAS

Efter krigen kom jeg igen på det hold, som jeg havde været i tidligere. Vi var 4 mand på hvert hold. Problemet var, at SEAS stadig ikke kunne skaffe brændstof til bilerne. Vi blev kørt ud fra lageret med vores værktøj og grej, og læsset af et eller andet sted. Vi måtte selv finde et sted, hvor vi kunne bo. Vi boede tit på Allerslev Kro og ofte inde i Stege. Vi skulle reparere de der net med dårlige master, barduner og ødelagt tråd. Det gik vi flere år og pudse op. SEAS vidste, at så snart krigen var forbi, ville der blive et mægtigt forbrug af strøm. Og det var lige, hvad der skete. Så vi blev flyttet rundt forskellige steder. Vi arbejdede meget i området omkring Fuglebjerg. Dengang var der en afholdskro i Fuglebjerg, hvor vi boede. Det var mest hensigtsmæssigt.

I alle krigsårene var det sådan, at lønningerne faktisk havde ligget stille. Vi var blevet en hel masse venstreorienterede, da krigen holdt op. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at det var os der gav tonen an. Men de andre var såmænd også godt med. De ville jo også gerne have mere i løn, og lønningerne var sagtens lidt agter ud. Vi måtte somme tider gå hårdt til ledelsen, og fik da også forhandlet os frem til forskellige tillæg. Mens vi var udstationeret, var det almindeligt, at arbejdet varede op til 3 måneder. Så cyklede vi hjem hver lørdag.

Efteruddannelse

I efterkrigsårene fik vi efterhånden oprettet forskellige kurser på SEAS. Jeg var med i skoleudvalget, sammen med bl.a. overassistent Helge Larsen. I starten var det tilrettelagt, så vi blev undervist i praktik. Helge Larsen og jeg fandt hurtigt ud af at undervisningen mere skulle over i det teoretiske, det praktiske kunne vi jo. Dengang var der en teknikumingenør, som var så klog – troede han. Han var gal over at Helge Larsen og jeg ville have noget andet undervisning. Vi vidste jo, hvad det drejede sig om. »Så kan I jo skrive hvert et forslag,« sagde han. Og det gjorde vi. Vi havde ikke snakket sammen, men

En kaffepause ved Kobæk Strand, hvor SEAS-arbejderne byggede feriekoloni. Fra Venstre: Emil Jensen, Elva Jensen og værkefører Grüning, 1951.

alligevel havde vi stort set skrevet det samme, og det var det, som vores kolleger havde brug for at blive undervist i.

Der blev holdt en masse gode kurser, det kostede os jo ikke noget. Vi fik kost og logi samt vores løn. Det betalte sig for SEAS, at mandskabet vidste, hvad de havde med at gøre. Det var gode tider, der kom fra 50'erne og op efter.

I midten af 60'erne fik vi forhandlet os frem til, at SEAS skulle give mandskabet arbejdstøj. Det var en god ordning, arbejdstøjet var vand- og vindtæt og sparede os for en masse sygedage. Dengang var Albrechtsen blevet direktør, og han var på mange måder moderne indstillet. Efter succesen med arbejdstøjet havde vi rejst som krav, at vi også ville have undertøj. Det havde Albrechtsen sat sig imod. Jeg holdt jo stejlt på, at det ville betyde meget med hensyn til yderligere at få nedsat antallet af sygedage, hvis folk var klædt ordentligt på. Albrechtsen blev så tosset, at han sagde: »Det her er ikke nogen ekviperingsforretning, så det går ikke igennem.« »Nå, det går nok,« sagde jeg. »Det bliver over mit lig,« svarede han.

Sidste gang vi forhandlede det, var jeg med. Det var i hovedsamarbejdsudvalget, hvor jeg var næstformand. Vi havde diskuteret det så tit uden at komme nogen vegne. Ved det møde var fællestillidsmanden fra Stignæsværket med. Han havde sat sig for, at nu skulle der rigtig være rav i den. Han gik hårdt til direktøren, fordi han ikke ville gå med til det der med undertøjet. Albrechtsen ville overhovedet ikke høre tale. De to sad en hel aften og skændtes og brugte en forfærdelig masse bandeord. Det kom vi jo ingen vegne med, og det endte med, at de blev så meget uvenner, at de begge rejste sig og gik. Idet Albrechtsen rejste sig, sagde jeg: »Jeg vil gerne indskyde et par bemærkninger her. Jeg har som medlem af beklædningsudvalget haft det der undertøj til prøve et helt år, og jeg ved, at det er godt. Jeg synes, at De skulle tænke Dem om en gang til, og så lade os vende tilbage til det.« Albrechtsen sagde ikke et ord. Der gik 3 uger, så fik vi de der sedler, hvor vi kunne tegne vores indkøb af tøj. Der var undertøjet skrevet på.

På SEAS havde vi dengang en syge- og hjælpeforening. Da jeg begyndte på SEAS gav vi hver 25 øre om ugen, så enhver kan regne ud, at lønningerne var små. Det steg efterhånden, så vi kom op på at give en krone om ugen, og for hver krone vi erlagde, gav SEAS også en krone. Pludselig var der mange penge i kassen. Pengene blev blandt andet brugt til hjælp, hvis der var en der blev syg. Det var en god ordning. Efter at Albrechtsen var gået med til det med undertøjet, var der næsten ikke noget sygefravær. Direktøren kunne se, at det var fordi folkene gik derude og frøs, at de blev syge. Året efter havde vi ikke nødig at opkræve til hjælpekassen, der var næsten ingen sygemeldte.

Arbejdskonflikt

Engang vi havde haft en lønforhandling med direktør Albrechtsen, hvor han ikke ville gå med til noget af det vi forlangte, resulterede det i en overenskomststridig arbejdsnedlæggelse. Jeg var med til forhandlingerne, og direktøren var rasende. Underdirektøren, som var med, var så nervøs, at han ikke vidste, hvad han skulle gøre. Vi andre tog det mere roligt. Det endte med, at vi gik vores vej, for vi kunne ikke komme længere. Så holdt vi møde på Nordborgvej, hvor samtlige arbejdere var mødt op. De tre tillidsmænd var

blevet enige om, at strejken skulle fortsætte. Men strejken var jo overenskomststridig, og så skal man ikke lade den fortsætte. Det ville hurtigt ende med, at vi alle hver især skulle give 1200 kroner, som SEAS kunne rage lige ned i kassen. Det ville jo være dumt.

Jeg rejste mig og sagde: »Vi mangler faktisk kun 6 øre i at få det vi har for langt, og de 6 øre kan vi få en anden gang. Så jeg foreslår, at vi standser strejken nu og går i arbejde.« Der skete det at samtlige arbejdere sluttede op om mig. Tillidsmændene blev selvfølgelig gale. Jeg var jo tillidsmand for elektrikerne og havde som sådan ikke noget med liniearbejderne at gøre. Men jeg kunne mærke, at hele forsamlingen åndede lettede op. Der gik heller ikke ret lang tid før vi havde hevet de 6 øre hjem, og det var så lille et beløb, at det ikke var værd at fortsætte strejken på. Men de gamle tillidsmænd kunne ikke lide at jeg blandede mig i deres.

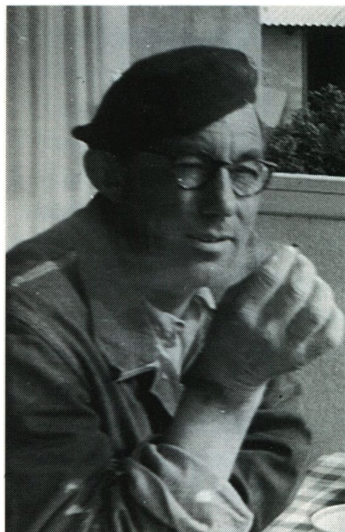
På visse områder er jeg drømmer. På det område, hvor menneskene skulle være lidt bedre ved hinanden, er jeg lidt naiv. Inderst inde ville jeg jo gerne have, at vi gjorde det godt for hinanden. Vi har jo mulighederne i dag.

Foreningen Danmarks Folkeminder har udgivet følgende bind i sin erindringsserie »Folk Fortæller«:

1. Viggo Klausen: Sådan var der på landet i tyverne. 1979. 40 s.
2. Kirsten Melchjorsen: »Peter Bøje« – 95 år på en Kattegatø. 1979. Nyt oplag 1987. 40 s. ill.
3. Johs. P. Møller: »Ingen billetter til himlen«. 1980. 61 s.
4. Sigurd Jonassen: »Vejen går min tro over Vesterbro.« 1980. 66 s. ill.
5. Dorthea Beck Jensen: Beretning fra det gamle Skovshoved. 31 s. ill.
6. Chr. Refshøj: En gammel skolemester fortæller. – Fra Vorbasse til Lelling. 1980. 60 s. ill.
7. Ingolf Vrejlev: På valsen. 75 s.
8. Lorenze Hansen: Opkomlinge. »Ørn, ørn, nu må du fly, dansk vi bli'r påny!« 1982. 70 s. ill.
9. Erik Kroman: Daglig liv i Marstal og på Ærø omkring år 1900. 1982. 58 s. ill.
10. Jacob Peter Petersen: Beskrivelse over min Reise til Amerika 1862-66. 1983. 38 s. ill.
11. Niels Nørgaard: Mine livserindringer. En bonde fra Ribe-egnen fortæller. 1983. 69 s. ill.
12. Gerhardt Klint: Baggårdsbarn i tyvernes København. 1983. 84 s. ill.
13. Ellen Birkkjær Ullmann: Skitser fra mine oplevelser 1902-83. 56 s. ill.
14. Ove Bisgaard: En mælkemands erindringer fra det mørklagte København under besættelsen 1940 til 1945 og tiden der fulgte. 1985. 60 s.
15. Dagmar Rasmussen: Barndoms minder fra Vejleådal. Erindringer 1911-1921. 1985. 81 s. ill.
16. Agnete Therkildsen: Små glimt. 1985. 79 s. Med mange tegninger af forfatteren.
17. Herman Krogholt: Barske tider. En landsbydreng fortæller. 1986. 102 s.
18. Gunnar Nielsen: Et godt liv – trods alt. 1986. 138 s. Rigt illustreret.
19. Agnes Schülein: Fasangården – husket af en fasankyling. 1987. 38 s. Med tegninger af forfatteren.
20. Martine Løth: Slægts minder. 1987. 73 s. ill.
21. Børge Nielsen: Det skete i de dage. Historien om en galskab og barndoms- og ungdomserindringer. 1988. 87 s. ill.

22. Hans Peter Christian Ethelfeld: Den gamle mands erindringsbog. 1989. 183 s. ill.
23. Lene Ladegaard: Det fortælles om Torn-Trine. 1989. 67 s. ill.
24. Gregers Frerslev: Drengesind og lærerluner. Skoleliv i København i 20'erne. 1990. 142 s. ill.
25. Christian Reehoff: Tro mig om du vil Gunnar. Også en slags oplevelser. 1991. 27 s.
26. Leo Thellefsen: Fjernere end Orion. Drengetid 1915-21 ved Limfjorden. 1991. 131 s. Med tegninger af forfatteren.
27. Else Bierrings: Københavner med K. Barndomsminder fra tyvernes Fiolstræde. 1992. 70 s. ill.
28. Svend Jakobsen: Sømandsdrømme og fremmedliv. Oplevelser fra Amerika og Atlanten 1920-1945. 1993. 101 s. ill.
29. Edith Osbak: Anderledes – og dog. En svensk kontordame bliver dansk. 1993. 74 s. ill.
30. Christen Nielsen: Lærer fra landet. Barn på Agersø i tyverne, uddannelse i trediverne og en ung lærers tilværelse i fyrterne. 1994. 84 s. ill.
31. John Olsen: Det er den barske sandhed. Fra barndom hos bedsteforældre på landet til læreår og selvstændig i København. 1995. 115 s. ill.
32. Elly Nielsen: Sådan blev det så. Et stedbarns beretning om børneopdragelse 1911-30. 1996. 53 s. ill.
33. Viola Marie Kølle Meincke: Min lollandske barndom. 1997. 42 s. ill.
34. Heinrich Andersen: En svajer stak til søs. 1997. 210 s. ill.
35. Eskil Thybo: Mig og min bror. Barndomserindringer fra Fredericia. 1998. 106 s. ill.
36. Bertel Kjær Kristiansen: Mit fugtige liv. Sømand – Cirkustjener – Landevejsridder. 1998. 68 s.
37. Harriet Ashmore: Tag over hovedet. Ung langelandsk pige søgte plads i England. 1998. 205 s. ill.
38. Henry Ibsen: Murer og musiker på Bornholm. Barndoms- og ungdomserindringer fra Hasle. 1999. 66 s. ill.

Emil Jensen er født i 1914 på det for længst nedlagte Troelstrup Teglværk og opvokset på Nordskovgården. I sine erindringer fortæller han om livet på Hasleveggen, om folk og steder, ikke mindst om Lysholm og kontakten til de store herregårde, Gisselfeld og Bregentved.

Fra barndommen på gården og ungdommen som tjenestedreng fortæller han om hverdag og fester på landet, om julen og fastelavnen, men også om landbrugskrisen efter 1929. Fra det gamle Haslev beretter han om sin skoletid og konfirmationen, om sin kontakt med præster og lærere. Missionsmand har han aldrig været.

Emil Jensen blev under anden verdenskrig ansat i SEAS, hvor han blev i 40 år; men ved siden af linearbejdet var han med i modstandsbevægelsen, som han selv havde været med til at starte og organisere. Også afviklingen i 1945 var han med i, og han fortæller interessante ting om forholdet mellem frihedskæmperne og de gamle politikere.

Også mindestenen i Præstelunden har sin egen !
nu.

DIS-Danmark